18e JAARGANG No. 13 15 JANUARI 1974 — *f* 1,75

tong tong

HET ENIGE INDISCHE BLAD TER WERELD

(Foto: Rogier)

BIJ DE VOORPLAAT

Na een bui

We herinneren het ons uit Indië maar al te graag: het heerlijkst zijn de Tropen na een regenbui. Als eindelijk de onbarmhartige drukkende hitte van soms ettelijke maanden op slag voorbij is, en hitte en stof voorgoed verdwenen schijnen, de zon geen "koperen ploert" meer is, maar een vrolijke opdroger en de warmte gewoonweg mild geworden is.

Zou er nog iets zijn dat heerlijker dan heerlijk is in ons Land van Herkomst? Ja, heerlijker dan "Na Een Bui" in de laagvlakte is "Na de Bui" in de goenoeng!

Want is in Batavia of Soerabaja na de bui het gras nog steeds geel en dor vaak, al is het stoflaagje weggespoeld, in de frissere bergen is alle groen eens zo groen geworden, en milder en malser dan ooit tevoren. Moet je de kambings eens zien smullen! Ook komt er in de laagvlakte na de bui iets, wat vaak toch wel beroerd kan zijn; bandjir en bètjèk! Terwijl in de bergen de hele wereld schoongedouchet is en ook alle modder in tal van regengootjes is weggespoeld.

Vooral de z.g. "modelkampongs" in de G.G.'s-stad Bogor met hun keurige paden van dicht aaneen gerijde rolstenen, hun cementen middenpaden en betonnen gootjes waren een lust om aan te zien, zoals de foto laat zien en ongetwijfeld bij alle Bogorianen de heerlijkste herinneringen wakker roept.

Na zo'n regenbui leek de hele wereld veel monterder en vrolijker dan voorheen. Misschien omdat ook alle kamponggeluiden meteen wakker geworden waren. Het leek of ineens alle venters van koopwaren tegelijkertijd weer begonnen te verkopen, de kippen te kakelen, de bèbèks te snateren, de tekoekoers te koeren en de klontongs te kloekekloeken. Terwijl de vele slootjes nog gezellig bleven na-kabbelen en pantjorans na-tjorren, weetjenog: tjorrr!

Er waren heel wat dingen in de wereld die plotseling een hoop mooier en vrolijker waren dan vóór de bui. Bij voorbeeld de Soekoens met hun grote, vlammende bladeren, die schenen uit te waaieren in nog groter uitbundigheid en levenslustigheid dan anders. Daarom is deze foto door Rogier zo goed gekozen en raden wij iedere amateur fotograaf aan als hij het nog niet zou weten: als je straks in Indonesië een foto van de desa wilt maken na een regenbui, zorg dan dat je ook een soekoen op het plaatje hebt. De foto wordt tanggoeng honderdmaal zo mooi!

Weet je hoe mooi ik Indonesië na een regenbui vind? Net zo mooi als de wereld er weer uit gaat zien nadat zij vergaan is......

Tot ziens dán, mensen! T.R.

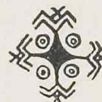
PETJE AF

Voor twee mannen moeten we, terugblikkend over de afgelopen weken, ons petje afnemen:

1. Sicco Mansholt, die kalm maar gedecideerd vaststelde dat wij eigenlijk dankbaar moeten zijn voor het lesje dat de Arabieren ons leerden: dat we zuiniger MOETEN leren leven. Omdat we hebben geleefd met een overtrokken energie-gebruik bij een snel vervuilend milieu. Het leven met twee of drie gaatjes van onze broekriem aangehaald zal ons allemaal héél goed bekomen.
2. Prof. Diepenhorst, die openlijk en nadrukkelijk volhield dat het handhaven van het harde vonnis voor de Drie van Breda onze hoogste Christelijke en humanitaire beginselen onwaardig is. Ongeacht wat door hen misdreven is, wij moeten begrip hebben voor "Genoeg" en "Genade".

*

Lezers die het met mij niet eens zijn, wordt beleefd ontraden hier in Tong Tong discussies over te beginnen. De andere meningen zijn werkelijk genoeg bekend, sinds practisch de hele nederlandse pers plus de nederlandse regering andere opinies zijn toegedaan. Koester U in hun gelijk en vergeet de opinie van Tjalie zo gauw mogelijk. Overigens leeft de hele moderne wereld kennelijk met het "evangelie van de wraak" en wie gelijk heeft, zal dat gelijk toch wel gerealiseerd zien......

TE VEEL BRIEVEN, TE VEEL COPY

Eigenlijk al sinds de brief van Hamar en onze vraag of "De Heer **niet** met hen is die omkomen" is een toenemend aantal brieven en ingezonden stukken binnengekomen van sterk beschouwende aard. Zoveel in feite, dat wij ze nog steeds niet konden sorteren en naar onderwerp indelen. Ook na de "Kerst van de Kohoutek" is het serieuze brieven blijven stromen. Zonder meer kan ik vastleggen dat er een toenemende neiging aanwezig schijnt te zijn naar "vergeestelijking", waar we eigenlijk niet goed raad mee weten.

Ook al zijn de onderwerpen zonder één uitzondering van grote diepgang en bewogenheid, we moeten ons Land van Herkomst werkelijk niet te gauw wegwissen. Vergeet niet dat ons denken gerijpt is in dat mysterieuze groene land aan de evenaar en dat daar nog steeds vele realiteiten zijn, die aandachtige observering verdienen.

In elk geval moeten meer brieven dan mij lief is, voorlopig blijven liggen.

Maar U weet het: uit het oog betekent bij de redactie **niet:** uit het hart!

REUNIE VAN OUD-DOUANE-PERSONEEL IN NED.-INDIË

Op 16 december is, op initiatief van de heer H. M. Malee te Dordrecht een reunie gehouden van oud-Douane personeel. Het was een koude, regenachtige en - wat belangrijker is - autoloze zondag, maar niettemin waren ongeveer 100 ex-ambtenaren en anderen, vele vergezeld van hun vrouwen, aanwezig, zodat de reunie een succes was.

De initiatiefnemer had intussen ook gaarne vele niet-ambtenaren: expediteurs, boomklerken, walpersoneel van de scheepvaart- en luchtmachtmaatschappijen enz. in deze samenkomst willen betrekken. Een daartoe strekkende oproep heeft Tong Tong in october jl. wel bereikt maar is door een misverstand niet redactioneel gepubliceerd. Daarvoor onze verontschuldigingen. Het doet ons genoegen dat de reunie nochtans is geslaagd, maar wel waren onder de aanwezigen slechts weinige buiten de oude ambtelijke kring.

tong tong

ONAFH. IND. TIJDSCHR. — 18e JAARG. No. 13
Pr. Mauritsl. 36, Den Haag - Telegramadres: Tong Tong Den Haag - Tel. 070 54.55.00/54.55.01 - Giro 6685
Uitgave: Publ. en Handel Mij Tong Tong B.V.
Directie: Lilian Ducelle
Administratie: Th. M. A. Scheulderman
Redactie: Tjalie Robinson, Lilian Ducelle, Ch. J. A. Manders, J. H. Ritman, G. H. Bartman.

Verschijnt de 1ste en de 15e van iedere maand
Prijs per nummer *f* 1,75. Abt. Nederl. (en E.E.G.-landen) kwart. *f* 9,—, halfj. *f* 18,—; jaar *f* 36,—.
Abt. Europa: jaar *f* 39,—.
Buiten Europa: jaar *f* 44,—.
Nw. Zeeland *f* 80,—; Indonesië *f* 65,—; Z.-Afrika Abt. (per jaar en per luchtpost): Australië en en Z.-Amerika *f* 65; Canada en Ver. Staten *f* 55,—; Maleisië, Singapore en India *f* 65,—; Suriname en Antillen *f* 55,—.

ZOEKT OP BASIS VAN DE NUTTIGE ERVARINGEN IN DE GORDEL VAN SMARAGD NIEUWE INTERESSEN IN NEDERLAND TE WEKKEN VOOR DE TROPENGORDEL.

*

ALLE ABONNEMENTSGELDEN ZIJN BIJ VOORUITBETALING VERSCHULDIGD.

ADVERTENTIES KUNNEN ZONDER OPGAAF VAN REDENEN GEWEIGERD WORDEN.

Onze gasten

Het ligt zelfs in de naam besloten: gastarbeiders. Maar de nadruk valt toch meer op arbeiders dan op gasten. Deze gasten dan zijn bezig een probleem te worden. Niet zo dringend als de olie-boycot, maar misschien toch nog lastiger op te lossen dan die crisis, die begon als een donderslag bij niet-zo-heldere hemel en die misschien even abrupt eindigt, al zijn we dan nog niet van het algemeen energietekort af. De gastarbeiders waren aanvankelijk redders in de nood. Niet alleen kwamen zij een tekort aan arbeidskrachten opvullen, zij waren ook bereid karweitjes op te knappen die Nederlanders niet langer als "passende arbeid" beschouwden. Dit geschiedde niet in Nederland alleen, maar in alle landen van de EEG. Maar ook bijv. in Spanje, waar nu de paradoxale toestand heerst dat zóveel Spanjaarden in het buitenland zijn te werk gesteld dat Spanje zelf Algerijnse arbeiders moet aantrekken om het aantal arbeidskrachten op peil te houden.

In totaal emigreerden naar de rijke industriële staten van de EEG tot 1970 elf miljoen arbeidskrachten uit minder ontwikkelde landen. Prognoses zeggen, dat dit aantal in 1980 zou kunnen aangegroeid zijn tot 20 miljoen. Dobbert hun aantal nu dus rond een totaal cijfer dat maar een klein beetje lager is dan de gehele bevolking van Nederland, in 1980 zou deze "tiende natie in de EEG", zoals Time de "vreemde" arbeidskrachten in de industriele staten noemt een aantal zielen tellen, ver boven het totale inwonertal van ons land.

Met de toename van het aantal gastarbeiders verminderde de waardering voor hun aanwezigheid. Er bleken aan het verblijf van arbeiders, totaal vreemd aan de instellingen en de mentaliteit van de gastheer ook nogal bezwaren te kleven. Die bezwaren stapelden zich op bij de gastheren. Maar ook bij de gasten die weliswaar een beter loon verdienden dan zij thuis ooit zouden kunnen verkrijgen, maar dan ook moesten leven onder mensonterende omstandigheden. Met andere woorden: van beide zijden ontwikkelde zich een sterk stijgend ressentiment. Geen land, dat een aantal immigranten letterlijk en figuurlijk de kost gaf en geeft, of het heeft met moeilijkheden te kampen en hier en daar schijnt de grens der verdraagzaamheid bereikt. De moderne slaven, meestal zonder gezin levende in mensenpakhuizen zijn niet langer de redders in de nood, maar in veler ogen lastige, onbetrouwbare en criminele elementen in de samenleving die hen vreemd is. Elementen die men zo spoedig mogelijk moet verwijderen.

Of dit mogelijk zou zijn, is een tweede, want nog altijd kampt de industriële welvaartsstaat met een tekort aan arbeidskrachten en voor vele bedrijven zou hun vertrek een zware slag betekenen. Het pardoxale van de toestand in vele landen, ook in Nederland is, dat men er duizenden vreemdelingen tewerk stelt terwijl de regering ach en wee roept over de te verwachten uitbreiding van het aantal werklozen.

Misschien zou deze ontwikkeling van het gastarbeiders-probleem kunnen worden gestuit. In het geval dat de gastheren zich de inspanning getroosten, de aangevochten aanwezigheid van blijkbaar onmisbare vreemdelingen eens van de menselijke kant te bezien. Want in dat opzicht zijn wij schromelijk tekort geschoten. Wat is er tot dusver gebeurd om het onze gasten zo gemakkelijk mogelijk te maken? Zij zijn er nu eenmaal en onze economische machinerie heeft ze in de tegenwoordige omstandigheden blijkbaar nog nodig, al ware het ons liever wanneer uit de falanx van Nederlandse werklozen een wat groter belangstelling bleek voor het waarachtig wel aanwezige werk. Als kudden slachtvee het land binnengekomen leven zij behalve in overvulde "pensions" nu in een steeds vijandiger atmosfeer. Men zal daar iets aan moeten doen. Anders loopt het vast en zeker mis......

J.H.R.

NIEUWE ABONNEMENTS-TARIEVEN VOOR 1974

(Ingaande 1 Januari)

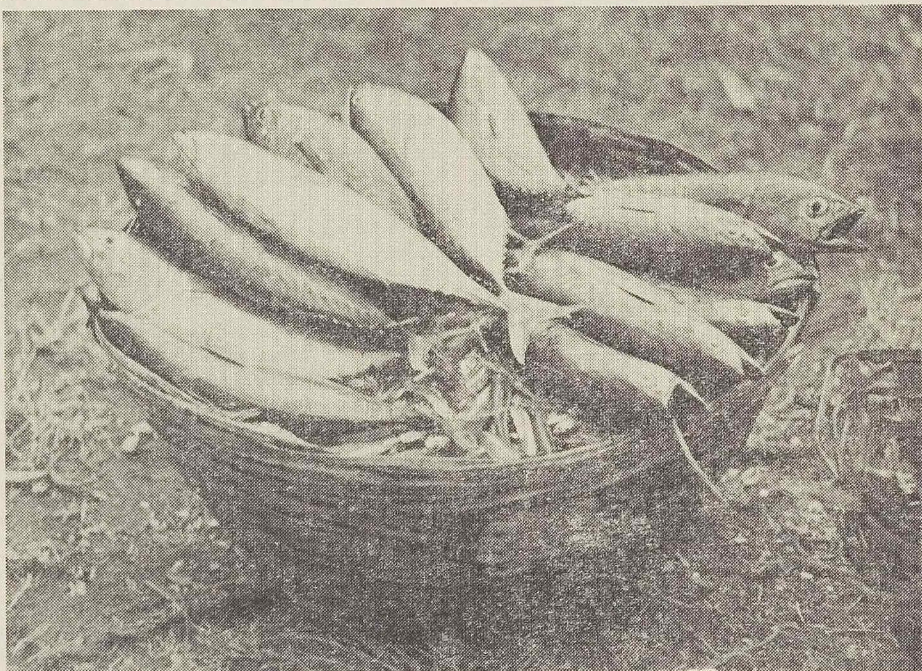
België/Lux. Denemarken Duitsland Frankrijk Italië Nederland	per jaar *f* 36,—; halfjaar *f* 18,—; kwartaal *f* 9,—

ANDERE LANDEN IN EUROPA:
per jaar *f* 39,—; halfjaar *f* 19,50
kwartaal *f* 9,75

BUITEN EUROPA (zeepost):

per jaar	*f* 44,—
Australië/Nw. Zeeland (luchtpost)	*f* 80,—
Indonesië (luchtpost)	*f* 65,—
Zd. Afrika/Zd. Amerika (luchtpost)	*f* 65,—
Canada/Ver. Staten (luchtpost)	*f* 55,—
Maleisië/Singapore/India (luchtpost)	*f* 65,—
Suriname/Antillen (luchtpost)	*f* 55,—

Losse nummers *f* 1,75 per stuk.

Hierbij zou ik je een mandje Ikan pindang van Banjuwangi willen toesturen, die je dan bij wat lekker warme kampongrijst en verse sambal-oelek zoudt kunnen opeten ! Was het maar zo, hè? Mijn vrouw en ik genoten altijd van die heerlijke rijst met ikan en sambal, die we van Pa Doelah voorgeschoteld kregen, als we bij hem in de pasanggrahan van Pasir Poetih logeerden. Die pasanggrahan was van de Regent van Bondowoso en mochten wij altijd van hem daar logeren. Zondagmorgen bracht ik mijn vrouw daar naar toe en ging dan 's avonds weer terug; mijn vrouw bleef dan achter met Adeline en bleven zij er tot de volgende zondag. En met verse vis gingen wij dan weer naar huis. (zie boven!)

Tjalie, ik wil je dan nog prettige Kerstdagen en Selamat Tahoen Baroe toewensen, ook namens mijn vrouw!

Aldus een vrolijke kerstgroet van Theo du Marchie Servaes. Een originele kerstgroet als U zich herinnert dat de Vis het symbool is voor het Christendom. Maar in elk geval persoonlijk zeer mooie herinneringen hebbend aan Pasir Poetih en Banjuwangi laat Tjalie al zijn lezers gaarne mee genieten van de aanblik van die fijne tongkols...... weet je nog?

Opgewekt 1974 In - Met Bekkens En Cymbalen

Nog vóór we het (door futurologen voorspelde) crisisjaar 1974 goed en wel in konden gaan, had het Lot reeds toegeslagen en ons onze oliecrisis bezorgd (die dekselse Arabieren met hun harem!) en proberen we met man en macht de eerste gaten in ons schip van staat te dichten. Uiteraard gaat e.e.a. gepaard met heel wat gescheld op Exc. v.d. Stoel. Hetgeen bewijst dat we Exc. Luns alweer vergeten zijn met zijn Irian- en Indonesië avontuur. En zijn we helaas ook vergeten hoe dom we toentertijd waren en ons met kleinburgerlijke poeha en brallerij hebben laten opjutten.

Dat gebeurt nu wéér (en als we straks ook v.d. Stoel gewipt hebben, doen we het weer met een nieuwe redder des vaderlands), maar één ding kunnen we maar niet inzien: dat 90% van onze fouten en blunders veroorzaakt wordt door onze kleine en lage statuur, waardoor we niet verder kunnen zien. En door onze kleinheid van geest, waardoor we ons gauw laten opjutten in ruzies en geen bouwkracht over hebben voor groter projecten. We blijven klein modderen, omdat het patroon voor onze cultuur en internationale politiek de buurtruzie blijft.

Zelfs met een nog lang niet afgewende olie-crisis weten we NU al, dat daarna nog aan de beurt komen een paar "rot-affaires" die reeds geruime tijd lekker in de pan liggen te sudderen. We zijn alleen te redden door een harde hand tegen onze eigen kleinheid. Zolang echter niet de leeuw onze nationale mascotte is, maar het keffende schippershondje, blijft het wachten op mensen en mentaliteiten van beter allure vergeefs.

Merkwaardig dat we niet in de gaten hebben dat een bekoorlijke en zwijgende geste van H.M. de Koningin totaal onbegrepen is gebleven: Koningin Juliana heeft namelijk als haar lievelingshond gekozen een Basenji, en dat is **een hond die nooit blaft** (niet blaffen kan, overigens!). Als we ons zouden spiegelen aan dat hondje, zou Holland het in de toekomst in alle opzichten steeds beter gaan.

Mochten we ons overigens te hoog achten om vergeleken te worden met een hond laat ons dan betreuren dat wij onze geschiedenis vergeten zijn. En de Stichter des Vaderlands die Willem die **De Zwijger** heette. Juist omdat we gezegend zijn met een leider in de buitenlandse politiek die letterlijk bij voorkeur op een zwetsstoel zit. Nu blijven we - welke partij of partijencombinatie ook regeert - knus voortbouwen aan fouten in de nabije toekomst. Enkele nieuwe:

1. de verslonsing van onze gastarbeiders (die gewoon minderwaardig worden geacht en het eerst op de nominatie zijn om uit het land gebonjourd te worden als de zorgen stijgen) die in heel Noord West Europa zal leiden tot een tweede volksopstand als van Spartacus in het Romeinse Rijk.

2. het stelselmatig slopen van onze weermacht en ons politie-apparaat leidt **onafwendbaar** tot gezagsloosheid die zich wreken zal, als "aangeboren vrijheidszin" zal leiden tot zulke historische excessen als van "Het Kaas en Broodvolk", de "Beeldenstorm", de "Spaanse Furie" en de "Franse Furie", de moord op de De Witten op het Groene Zootje, het Palingoproer, enz. enz. waarvan ieder huichelaartje zich natuurlijk ijverig distancieert. Maar als het er eenmaal IS, zoals de tijger in de kebon of de slang in de rozentuin, kunnen zij elk moment toeslaan. Wees waakzaam. Politieke of partij-garanties, dat weet elke Indischman zo zoetjes aan ook wel, zijn alleen praatjes voor de vaak...... En ons nationale gezagsapparaat is vooral door de activiteiten van onze minister-Vredesapostel van Defensie schrikbarend aan het verbrokkelen.

Het voorbeeld van de hoofdstad des lands met zijn linkse burgemeester (eertijds zelfs Minister van Justitie!) is niet bepaald opwekkend, zo niet uitzichtloos te noemen, met een op apegapen liggende begroting en een voortdurend stijgende criminaliteit (in 1973 met 12 %). En in méér dan één opzicht is het nationale patroon terug te vinden in het Amsterdamse! Ook al is het idealistisch de stad van "Paradiso"......

3. De aantasting en sloping van het rechtsgevoel en de rechtsorde in de staat heeft een voortdurende toenemende onveiligheid van de maatschappij veroorzaakt, waarbij de massa wonderlijk ongeinteresseerd toekijkt, hoewel de ergst aangetaste groep de jeugd is, dus: de nabije toekomst.

4. Er is voorlopig geen eind in zicht aan de toenemende passiviteit van de "schuldeloze toeschouwer" die geen vinger uitsteekt naar mensen in nood en stelsels in nood, hoewel iedereen weet dat Kwaad geen constante is, maar **altijd** voert tot erger en erger. Men is op deze wijze getuige geweest van de totale aftakeling van alle taalwetten en taalgevoel (terwijl b.v. het Frans, Engels en Duits geen afbraak toestonden) en accepteert dat via radio, TV en Onderwijs immoraliteit en zedeloosheid de maatschappij steeds dieper indringen. Zoals ook de Heler net zo erg is als de Steler, is ook de passieve toeschouwer van tuchteloosheid zelf tuchteloos. Normaler wordend straatbeeld: een stel nozems tuigt een meisje of oude grijze vrouw af; een dozijn mannen (?) kijkt toe.

5. Wij gaan voort volslagen buitenstaanders tegen ons in het harnas te jagen: Portugal, Spanje, Griekenland, Chili, Vietnam, Japan, Amerika, Indonesië, China (de Nederlandse gasten van de Chinese regering hadden "het wel bekeken" na een paar weken: China is "een ontwikkelingsland"), enz. enz. waarbij het totaal zinloze en nutteloze van al die standjes en "vliegenmepperijtjes" opvalt. En de verwatenheid van het eigen superieure voorbeeld mateloos kan ergeren. Wij zijn bezig een groot aantal nuttige en onmisbare vrienden blijvend van ons te vervreemden. In tijden van nood zullen wij "glänzend isoliert" staan.

Tot op zekere hoogte kan men het die andere volken kwalijk nemen dat ze zelf zo kleinzielig zijn, maar zonder over proporties te praten: men kan ook op een doodgewone gonzende vlieg op den duur razend worden, nietwaar? Die buitenstaanders kennen ook de ware toedracht niet. Hoe namelijk veel bluf en grote bek op internationaal terrein eigenlijk alleen een soort "vertoon voor de galerij" is.

Want al deze jaren bij al ons ge-jéns op bekkens en cymbalen en kilometers lange optochten van studenten en fabrieksjongens, culturelen en scholieren, is er **nog nooit één vrijwilliger gesneuveld** voor welke "heilige" buitenlandse zaak ook. We kijken weratje wel uit! Soms vraag je je wel af hoe we er eigenlijk op staan in het buitenland (denk maar aan Indonesië!)

We maken niet écht oorlog (we kijken wel uit !), maar voeren schertslegers ten tonele. Eventueel voorafgegaan door majoretten-corpsjes met berenmutsen en russische laarsjes. Met spandoeken met krijgsleuzen. De schertslegers der oude Chinezen, gewapend "met bekkens en cymbalen" en met veel oorlogsgeschreeuw. Maar die legers hadden ook nog een echt leger "achter de hand". En dat hebben wij NIET. We hebben dus alleen de "bek". Sec.

Dit zijn de meest nabije bedreigingen. Ieder op zich misschien niet fataal, maar de Club van Rome heeft ook gewaarschuwd voor de mogelijkheid dat twee of meer van die gevaren **tegelijk** optreden en dan is het hek wél van de dam.

Behalve bovengenoemde vijf dreigingen zijn er nog twee acute die "iets later" zuller optreden, maar ook zij zijn onafwendbaar.

a. Onze wereldvoedsel-zekerheid hangt aan een zijden draad, dat is de tot nog toe succesvolle graanbouw in Amerika en Canada. Maar één jaar met misoogsten zal ons allen in de verschrikkelijkste hongersnood storten. Die we mede veroorzaakt hebben door a. de minachting voor de boerenstand, b. de onverantwoordelijk massale overschakeling van akkerbouw op industriebouw en wegenbouw.

lees verder pag. 11, 1e kolom, onderaan

TEMPO DOELOE

Nee, wij willen het niet hebben over Breton de Nijs' fameuze fotoboek, of over dat van Hein Buitenweg en al helemaal niet over Tempo Doeloe op zichzelf. Maar er is in Jakarta een restaurant geopend met die naam, en zozeer verknocht aan de goeje ouwe tijd blijken de exploitanten dat ze zelfs de oe in doeloe niet door de officiele u hebben vervangen. Een lyrische beschrijving van dit restaurant kwam voor in de Jakarta Times kort geleden, en wij vragen, die gelezen hebbende, ons af, of herinneringen aan het verleden een soort mode worden in Jakarta. Gouverneur Ali Sadikin immers heeft plannen de omgeving van 't stadhuis weer net zo in te richten als het er drie eeuwen geleden uitgezien heeft en al is de stijl van het nieuwe restaurant van recenter datum, de inrichting en opzet van dit restaurant is toch weer een greep in het verleden. Men kan in dit restaurant een Indonesische maaltijd bestellen, maar ook een Europese en die dan genieten in een ruimte, waarin karpetten liggen en waarvan de verlichting plaats heeft met petroleumlampen. Er speelt een krontjong-gezelschap van 18 man en vrouw. Om de andere dag, want het wordt afgewisseld met een band die in westerse stijl speelt. Dat klinkt allemaal veelbelovend. Wij kunnen u helaas niet inlichten over de kwaliteit van het eten. En dat is in een restaurant nu eenmaal het belangrijkste! Maar om u gerust te stellen, er zijn in Jakarta nog tal van eetgelegenheden waar men smullen kan als in tempo doeloe, al staat er dat niet op.

SCHILDEREN MET DE VERFSPUIT

De zegeningen van de techniek bedreigen, naar wij in de Jakarta Times lezen, nu ook een oud en eerwaardig beroep - dat van de dalang bij de vertoning van de wajang. Er zijn tegenwoordig een groot aantal cassettes aan de markt in Indonesië die een complete recording bevatten van bepaalde voorstellingen. Men heeft dan weliswaar een man nodig, die de poppen kan doen bewegen, maar de mastermind, die dit alles in handen had, de dalang, kan men missen. Een bijeenkomst van dalangs heeft dan ook de regering verzocht paal en perk te stellen aan de recording en de verkoop van banden betreffende de wajang...... Makkelijk zal dat wel niet wezen: hoe wil men beletten dat zich tussen het publiek een slimme knaap bevindt die een opname maakt tijdens een wajangvoorstelling? Intussen: onze sympathie is geheel aan de zijde van de bedreigde dalangs. Moge de techniek hem niet van zijn gewichtige plaats verdrijven! Dat zou een afschuwelijk staaltje van geestelijke milieu-verontreiniging zijn! Men schildert toch ook niet met de verfspuit?

TONG-TONG-TOING!

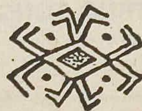
Reeds in het Kerstnummer vermeldden wij dat onze actie om toch wel de "Kerstkrandjang" weer vol te krijgen toen bleek dat door nevenacties de baten uit de Bruine Bus niet 'tjoekoep' waren om er normaal mee uit de weg te kunnen voor onze **traditioneel** welgevulde mand voor Kerst en Nieuwjaar, in een maand ruim *f* 3000,— had binnengebracht, zodat nog net op tijd per telegrafische cheque welkome aanvulling kwam voor het werk van de GIKI in Surabaya.
Zoals U weet is de GIKI (samentrekking van Gita Kirtti = goede gaven/diensten) min of meer ons troetelkind - and for that matter ook van het Nederlandse Consulaat te Surabaja, omdat de GIKI de kunst verstaat het geld zó te beheren en "zelfwerkend" te maken, dat uit uiterst bescheiden hulp prachtige, brede diensten konden worden opgebouwd. En ook het Nederlandse consulaat meerdere keren om advies en steun bij de GIKI heeft kunnen aankloppen.

Toch is de GIKI verre van een soort sinterklaas die met pompeuze gebaren geschenken uitdeelt naar alle kanten, maar ook gedecideerd "neen" kan zeggen waar al te goed buurman's gek belooft te worden. Bestuursleden getroosten zich regelmatig de tijdrovendste en moeilijkste reizen om persoonlijk een onderzoek in te stellen naar de geloofwaardigheid van berichten. Heel wat oudere en vergeten Steurtjes werden door de GIKI ontdekt en geholpen. Het werk is niet verstard in duffe cijfers, maar wordt gedaan met verbeelding en durf.

*

Dit geldt gelukkig ook voor onze lezers, die constant in de beurs grijpen voor hulp. Voor het merendeel gebeurt dat met b.v. regelmatige "getimbangde" bedragen in overeenstemming met de bescheiden beurs der schenkers, dus b.v. met een vast tientje. Maar er zijn ook genoeg lezers, die plotseling dieper in de beurs grijpen, zó maar met giften van *f* 50,—, *f* 100,— *f* 200,—, *f* 350,—. Ja betoel. Zulke gaven zijn er natuurlijk maar weinig, maar ze ZIJN er. En soms, b.v. voor deze kerstmis, waren ze dubbel welkom.
In twee stichtingen onder deskundig en "steady" beheer worden zowel de charitatieve als steun-fondsen blijmoedig beheerd. En kan onze kleine Tong Tong Familie niet alleen zijn mager en moeilijk bestaan bestendigen, maar bovendien een groot aantal "adiks" in Indonesië voortdurend geldsbedragen doen toekomen. Weliswaar hebben wij niet de vreugde van het uitkeren van regelmatige vette dividenden, maar we hebben de vreugde van het mee overeind helpen houden van broertjes in ons Land van Herkomst, die zonder ons misschien omgekomen waren. Daarmee houden we het geloof wakker dat mensen aan elkaar altijd hulp **verplicht** zijn. Een beginsel van Tong Tong is hiermee gerealiseerd: zolang U **zelf** leeft, **help Uw medemens. Altijd.**
Dat wij dankzij zoveel hulp van goedgeefse abonnees ook mét onze eigen noden en tekorten, **samen** kunnen blijven voortbestaan met onze allerarmsten, 20.000 kilometer van hier, stemt tot voldoening.

T.R.

POEKOEL TEROES POT

Hieronder laten wij, onder hartelijke dankzegging aan alle schenkers, de verantwoording volgen van de giften die zijn binnengekomen voor het reservefonds voor Tong Tong over November en december 1973.

Mw. J. M. v. A. 18,25; J. de B. 6,20; A. v. V. 10,—; R. M. 10,—; Mw. A. J. H. Gr. 3,—; M. E. P. K. 15,—; Mw. B. M. N. 7,50; F. S. 10,—; M. P. v.d. S. 10,—; J. T. 10,—; J. B. L. 20,—; Ch. A. H. 25,—; R. v. M. 50,—; Ch. W. V. 5,—; J. W. 10,—; Mej. A. M. B. 10,—; L. C. F. de Gr. 25,—; Ir. G. H. B. 14,—; Mej. A. H. O. 5,—; J. E. P. 20,—; J. F. W.-S. 15,—; W.P. v. V.-H. 25,—; P.J. v.d. H. 5,—; R. v. L. 25,—; C.W.-M. 10,—; Mej. E.K. 10,—; A.P.-P. 8,—; L.F.M.B. 5,—; Th.F. 12,50 Th.H.K. 25,—; L.F.O. 5,—; A.K.W. 24,—; A.V. 50,—; Ch.L.W. 25,—; M.A.R. 10,—; A.L.M.A.-v.d.W. 25,—; Hw. H.E.D. 4,—; N.N. 10,—; G.M. 10,—; A.J.H. 7,—; H.W.M. 4,—; H.H.D. 14,—; P.v.D. 10,—; L.Th.A.K. 10,—; J. de V. 14,—; M.L.J.V. 56,—; Ir. W.F.B. 2,85; G.M.v.Z. 10,—; J.C.de K. 4,—; E.D.K. Gr. 10,—; Mej. F.E.K. 14,—; Mw. H.W.v.L. 10,—; Mw. N.L. L. 64,—; H.M.v.d.M.-K. 125 ,—; J.H. v.d. B. 11,30; Th. A. 25,—; W.B. 10,—; A.C.v.G.L.-H. 25,—; J.v.R. 14,—; Mw. C.D.W.v.L. 10,—; H.M.M. 5,—; K.S.v.D.-v.L. 7,50; A.H.-G. 10,—;W.P.J.M. S. 9,—; A.J.C. W. 24,—; O.K.H. 8,—; R.A.B.25,—; Drs. C. ten C. 10,—; J.H.P.v.D. 25,—; M.E.P.K.-v.H. 15,—; L.C.A.P.-G. 10,—; Mej. S.A.R. 25,—; L.M.R. 10,—; Mw. de B. 10,—; M.S. 36,42; N. v. E. 48,75; A.B.S. 20,—; L.J.F.S. 14,—; C.L.E.F.v.S. 50,50; Th. F. 25,—; J.J.D. 6,—; A. de J. 8,—; F.L.A. de C. 2,—.

Totaal binnengekomen in November 1973 ***f* 1441,77**

M.A.L.-H. 10,—; R.M. 10,—; N.A.v.M. 14,—; J.L.Th.C. 15,—; H. v. S. 25,—; J.W. 10,—; M.G.J.S.-P. 18,—; G.H.W. 14,—; E. & H. S. 15,—; E.L.B.-v.O. 10,—; Mw. K.v.O. 150,—; J.K.A.v.B.-H. 25,—; Mej. A.M.C.K. 10,—; Mw. C.K.M. 25,—; Mej. J.F.R.S. 10,—; H.E. S. 14,—; M.A.T.-P. 14,—; Drs. A.H. 14,—; C.S. 5,—; P.I.B. 14,—; W.H.D.-R. 10,—; W. H.-V. 10,—; J.J.S.-B. 20,—; Mw. M.W. 10,—; M.F.v.d.W. 10,—; Mw. E.A.W. 10,—; L.C.F. de Gr. 25,—; J.C.M./W.B. 14,—; F. Th. R. 5,—; C.H.P.D. 8,—; A.R.C.D. 10,—; Mw. H.C. de H.W. 14,—; I.J.v.K. 135,—; C.W.O. 14,—; Mej. A.H.O. 10,—; J.L.K.S. 30,—; D.U. 8,20; A.A. 25,—; Mw. A.C.A. J. 4,—; G. de J. 14,—; L.C.N.S. 14,—; S.K.J. 10,—; J.F.M. 4,—; E.E.O.-C. 10,—; Mej. S.E.P. 30,—; W.P.v.V.-H. 25,—; L.G.J.V. 4,—; L.W. H.W. 14,—; Mej. C.H.B. 10,—; J.A.G.S. de J. 4,—; Mej. W.S.C. 10,—; Ir. E.O. 64,—; Mej. A.M.B. 10,—; J.B.H.B. 18,—; W.E.R.v.d.H. 22,—; W.v.H.-M. 25,—; J.N.A. de L. 50,—; F.C.B. 2,—; Mw. B.M.N. 7,—; N.H.W.-B. 10,—; Mej. W.H. 14,—; F.N. 30,—; K.F.P.-v.d. S. 10,—; E.E.A. 14,— Mej. J.L.D. 20,—; F.K. 14,—; C.O. 10,—; Hr. L. 10,—; Mw. K. 10,—; H.B. 11,—; J. de B. 5,—; D.M.K. 14,—; R.C.S.P. 14,—; Mej. C.S. 3,—; H.W. V. 1,—; M.E.N.-O. 10,—; P.S. 2,—; G.v.d.G. 100,—; H.W. ten H. 14,—; W.A.H. 25,—; J.B.L. 10,—; L.J.A.V.-S. 14,—; H.B. 11,—.

Totaal binnengekomen in December 1973 ***f* 1517,20**

"REST-HOU-MAAR"

De usantiële stroom giro's, bankoverschrijvingen en postwissels voor de abonnements-bestendiging in het Nieuwe Jaar heeft voor 1974 een ongewoon groot aantal extraatjes van het soort "De-Rest-hou-maar" gebracht. Daar kwamen b.v. ook giro's van *f* 136,— bij voor: jaarabonnement (dat is dus *f* 36,—!) en "rest-houmaar".

Nou, met zulke abonnees kàn je gewoonweg niet anders als het nieuwe jaar met vertrouwen ingaan, hoe zwart de wolken zich aan de horizon ook samenpakken!

Bij ettelijke extra's klinkt de motivering van de gift haast als een verontschuldiging: dat men een buitenkansje heeft gehad of een verhoging van inkomsten er "debet" aan is. Nóg anderen geven dubbele jaarabonnementen of zelfs driedubbele: voor "uitvallers" die toch liever abonnee gebleven waren. Door alles loopt een rode draad in van warm medeleven en wil om extra teroes te poekelen nu de tijden voor iedereen hachelijker worden.

Soms is duidelijk de bewustheid aanwezig dat we het nog steeds stukken en stukken beter hebben dan b.v. onze "saudara's" in Indonesië - en hoopt men dat er menig extraatje ook verder zal verhuizen naar mensen in nood in ons Land van Herkomst. Bij zowat al deze giften (die alleen al door de naam van de schenkers warm en vertrouwd klinken) knaagde het verlangen aan ons om ook een woordje terug te schrijven, maar als we dachten aan de porti die dat weer zou gaan kosten afgezien nog van de tijd die het allemaal in beslag zou nemen, zagen we van deze mogelijkheid tot een hernieuwd direct contact zuchtend af. We zullen ver van elkaar af móéten blijven...... Laat maar, als het maar goed gaat met ons, samen! En als we maar "rapat" blijven, mensen! Rapat, dicht aaneen, schouder aan schouder. En dan: madjoe terus!

SOOS VERENIGING VAN GEREPATRIEERDEN EN VRIENDEN

Sedert mei 1973 is de Vereniging van gerepatrieerden en Vrienden (VVGV) een eigen soos rijk, die evenals het kantoor, is gevestigd aan de Javastraat 96 in Den Haag.

De VVGV (oorspronkelijk VVG geheten) werd reeds in 1950 opgericht door de Heer J. Simon met het doel landgenoten uit het voormalig Ned.-Indië bij hun aanpassing in Nederland te helpen. Onlangs werd de Heer Simon voor zijn werk bij bevordering benoemd tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau.

Autobustochten naar het buitenland, grote dansavonden, en het uitgeven van een eigen cluborgaan "Contact" behoren tot de vele activiteiten van de Vereniging. In de soos kan men iedere laatste zondag van de maand heerlijk eten en bingo-en.

Naast ontspanning en gezelligheid worden in het clubgebouw ook cursussen gegeven. In oktober startte men met de cursussen Spaans, Engels, Bahasa Indonesia, tekenen en bloemschikken. Binnenkort kan men hier ook de Indische keuken leren kennen via de kookcursussen van Tante Truus.

De VVGV wil de soos thans ook openstellen voor gepensioneerden waar zij gezellig bij elkaar kunnen komen, voor welk doel het bestuur de soos ook voor niet-leden 65 plussers wil openstellen.

Op werkdagen is de club open van 11.00 tot 14.00 uur. Om de soos ook op zaterdag en zondag open te houden, moet het bestuur evenwel zekerheid hebben dat daar voldoende belangstelling voor bestaat. Belangstellenden gelieven zich per briefkaart tot het bestuur te richten. Ook kan de soos-beheerder, Herman Frieser, die als bestuurslid dit werk belangeloos doet, assistentie gebruiken.

Wanneer U in staat bent te helpen, vermeldt dit dan ook in Uw briefkaart. **Het adres is: Het Bestuur van de VVGV, Javastraat 96, Den Haag.**

N.B. De soos van de VVGV is niet te verwarren met die welke de Heer W. Sontag in voorbereiding heeft.

★

☆ ☆

VIJFTIEN JAAR BOVEN-DIGOEL

Dit is de titel van een boek, dat I.F.M. Salim - broeder van de in veel wijder kring bekende Hadji Agus Salim - het licht heeft doen zien. Hij was van de begin-periode van de vestiging van het befaamde verbanningsoord in Boven Digoel geinterneerd als vurig nationalist; hij zal wel de enige Indonesiër van de 1300 geinterneerden zijn, die kort na de vestiging van het verbanningsoord derwaarts vertrokken, die nog in leven is. Hij was er van 1928 tot 1943.

Deze ex-banneling, gedurende de vruchtbaarste jaren van zijn leven opgeborgen in een vrijwel ontoegankelijk stuk rimboe, afgesloten van de buitenwereld, van familie en vrienden, leeft en woont nu al jaren in...... Nederland. Hij is getrouwd met een nederlandse vrouw. Hij maakt deel uit van de staf van de indonesische ambassade. Een heel merkwaardig man dus. Wie hem als zodanig herkent zal verstaan, dat zijn boek óók een merkwaardig geschrift moet zijn. Dat is het ook. Nog veel merkwaardiger dan u - misschien - denkt. Want wie meent, dat een man die door de regering van Nederlands-Indië vijftien jaar lang werd opgesloten omdat hij streed voor zijn ideaal, niet omdat hij een halsmisdaad op zijn geweten had, nu vol haat het relaas van zijn lijden aan het nederlandse volk bekend wil maken heeft het zo volledig mis, dat het bijna belachelijk klinkt.

Dit is een mild boek van een haast onvoorstelbare boven-partijdigheid. De gouverneur-generaal De Graaff, de man, uiteindelijk verantwoordelijk voor zijn internering, wordt beschreven als een man met "een open oog voor de behoeften en verdere ontwikkeling van ons volk". Ook anderen, die ongetwijfeld thuisbehoren in de categorie der "koloniale" tegenstanders van Salim en de zijnen komen ter sprake met een zeldzame objectiviteit. Alleen een geest, die de betrekkelijkheid aller dingen heeft begrepen, kan met zulk een onbevangenheid en eerlijkheid oordelen

Misschien zullen een paar citaten de geest van dit boek - dat veel meer geeft dan een memorandum van de belevenissen in Digoel - het best karakteriseren.

Wanneer Salim in 1943 uit Digoel naar Australië wordt overgebracht - er zijn dan nog tegen de 400 geinterneerden - en na een driejarig verblijf daar voor de keus staat naar huis of naar Nederland te gaan kiest hij om gezondheidsredenen het laatste. Wanneer hij dan met de "Volendam" in de indische wateren vaart op weg naar Colombo en vergeefs poogt een glimp op te vangen van zijn vaderland valt het hem op "dat óók een aantal Nederlanders, over de verschansing geleund stil en verlangend in dezelfde richting staarde...... Ik begreep, dat degenen die kennelijk óók heimwee naar Indië hadden, vrijwel uitsluitend de in mijn land geboren Indische Nederlanders waren. ......Voor hen allen betekende immers het afscheid aan onze archipel eveneens het verlies van...... een vaderland! En voor het eerst van mijn leven kreeg ik met deze groep blanke en getinte Nederlanders een diep medelijden...... Immers, deze indische Nederlanders hadden zich in dit voormalig nederlands imperium ten volle kunnen ontplooien. Zij hadden er rondgezworven, gewerkt en...... gebouwd!" En hoe, argumenteert Salim enige bladzijden verder in zijn Nabeschouwing: "Het is volgens mij volkomen onjuist het voormalig Nederlands-Oost-Indië uitsluitend als een wingewest van de Hollanders - wel eens smalend "oliekoningen", Suikerlords" of "theejonkers", dan wel "kruideniers" en "krentenwegers" genoemd - voor te stellen. Integendeel, de Nederlanders hebben in het enorme eilandenrijk - tot heil van beide volken en in volledige harmonische samenwerking met ons, Indonesiërs - zoals hun eerste gouverneur-generaal, Jan Pieterszoon Coen eens voorspelde - "iets groots verricht".

U zult het wel met mij eens zijn: een merkwaardig boek, van een merkwaardig man.

Salim's boek is verkrijgbaar bij onze boekhandel. De prijs is *f* 42,50 + *f* 2,50 porto = *f* 45,—.

J.H.R.

GOUDEN KLOOSTERJUBILEUM Zr. ALBERTE

Van Zr. Alberte de Vries die op 11 november j.l. haar gouden Kloosterjubileum herdacht (zie het artikel in T.T. no 7, pag 12) ontvingen wij het onderstaande schrijven waarin zij de zeer velen die haar gelukwensten langs deze weg wil danken.

"Het is niet doenlijk, hoe graag ik ook zou willen, ieder apart te bedanken voor het meeleven op deze voor mij zo betekenisvolle dag van mijn Gouden Kloosterjubilé. Mag ik U allen dan langs deze weg heel hartelijk danken voor de vele brieven, telegrammen en andere fijne attenties. 't Was werkelijk hartverwarmend zoveel blijken van belangstelling en meeleven te mogen ervaren, zowel uit binnen- als buitenland. Het is voor mij een onvergetelijke dag geweest. Nu het nieuwe jaar net is begonnen, wil ik graag van deze gelegenheid gebruik maken om U allen veel goeds toe te wensen voor 1974. Met hartelijke groeten en nogmaals veel dank!

Zuster Alberte de Vries

Logeeradressen in Indonesië

JAKARTA
A. Djoenaedi, gepens. Jaksa Tinggi, j. M.P.R. III/3, Cilandak/Kebayoran Baru, Jakarta.

BANDUNG
Nj. Arnolts-Onong Djayanegara, jl. Riauw 79, Bandung.
Mevr. C. Sijnjal, jl. Cipto 17, Bandung.
fam. Nataningrat-Supil, jl. Damar 5 (weg naar Lembang) mooi uitzicht. Auto aanwezig, kan als gids behulpzaam zijn.
fam. Pallenkaoe. jl. Cisitu 45B. tel. 82420, Bandung *f* 300,— per maand, voll. verzorging echtpaar

YOGYAKARTA
Dr. Martohoesodo, jl. Sangadji 43, Yogyakarta.

MALANG
Ir. Tahir, jl. Tenaga 1, Blimbing (Malang).
Drs. J. Mayor Polak, gep. ass. res. 1e kl., jl. Banten 3, Malang organiseert desgewenst ook reizen en assisteert bij immigratie formaliteiten, teneinde oud-Indischgasten en anderen tegen geringe kosten bij te staan.
Correspondentie aan bovenstaande adressen desgewenst in het Nederlands. Schrijft U geruime tijd van te voren om zeker te zijn van plaats.

Meer adressen zijn welkom! Wie wat te weten komt (en zeker is van de juistheid) over een logeeradres, geve het ons door.

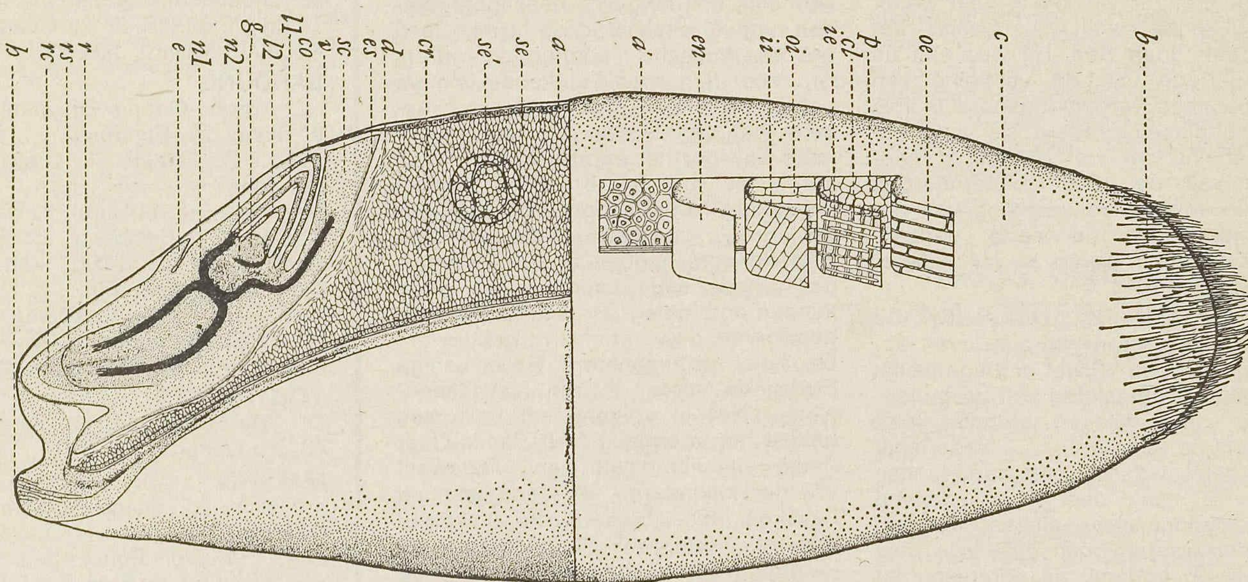
Voor hen die een paar maanden in Bandung willen blijven:

te huur: huis met 3 slaapkamers, 2 badk., WC, grote woonruimte, eetkmr., keuken, compl. gem. plus bedienden. *f* 750,— per maand, evt 2 echtparen. Mevr. I. Sastrowardjojo wil uw gastvrouw zijn, maar U kunt ook alles zelf regelen, blandja, koken etc. etc. Net als vroeger. Huis ligt in rustige buurt, vroeger "Dennnelust", tussen Lembang en Tjiumbuleuit. Schrijft U aan Mevr. I. Sastrowardjojo, jl. Kapten Tendean 37, Hegarmanah, Bandung.

"Voor een INDONESISCHE JONGEN van 8 jaar, die al geruime tijd in een kindertehuis is en graag naar een gezin wil, zoeken wij een pleeggezin met jonge kinderen.

Reakties graag naar: "Kinderzorg-Utrecht", Arnhemseweg 67, Amersfoort. t.a.v. Mej. T. de Jong."

ANATOMISCHE LES

Nee, dit is geen anatomische les van een walvis, dit is gewoon een "inwendig portret" (vergroot) van een graankorrel, en kan dus ook beschouwd worden als een "intro" voor een eventuele beschouwing van onze rijstkorrel.

Zoals U gemerkt hebt, is de rijstkorrel al vaker in de Tong Tong-kolommen opgedoken. B.v. in het nummer van 1 oktober j.l. met het artikeltje: "De Filosofie van Ngupojo" welk woord en begrip zijn afgeleid van het Javaanse woord "upo" = rijstkorrel en aandacht vraagt voor de belangrijkheid van ook het kleinste.

Dan in het Kerstnummer met het door mevr. Juch-Arnold herinnerde Zuid-Afrikaanse gedicht met de slotregels, gewijd aan het sterven van Christus: "Saterdag is Ek 'n korreltje graan Wat moet sterf in die aarde, om op te staan!" Tussen twee haakjes: onder onze vele lezers was er op zijn minst één, mijn ouwe sobat van het 4de en 9de Bat. van Drimmelen, die getroffen was door de gedachtensprong van deze **Paas**gedachte naar het **Kerst**nummer. Thanks, old man. Dat was inderdaad geen "dichterlijke speelsheid", maar een dieper doorzicht dat zeker ook bij vele lezers gerijpt is.

Deze twee fasen in mijn bewustheid van de graankorrel werden echter pas goed wakker toen ik bij een vluchtige studie van "De Stenen Spreken" en de Egyptische pyramiden mij ook de ontdekking in de opgegraven pyramiden herinnerde van graankorrels die dertig eeuwen lang "als dood" in die stenen graven gelegen hadden, maar tot enorme verbazing van de opgravers, in aarde geplant tóch nog konden ontkiemen. Gewoon: een tastbare, echte, Opstanding uit de Dood.

Wie en wat was die merkwaardige graankorrel die onoverwinlijk was voor de Dood?

Ik herinnerde me dat ik ergens in mijn kast een boek had staan, mij eens gestuurd door "Van" van Voorthuizen. "Van" is zijn echte naam niet, zullen lezers in Amerika direct begrijpen, maar de voornaam die zowat elke geëmigreerde nederlander in Amerika krijgt, wiens naam met "van" begint. Van, nu, was na zijn emigratie naar Amerika ook in andere werelddelen werkzaam geweest als adviseur in landbouw-ontwikkelingsgebieden. Maar Tong Tong verzaakte hij niet. Hij is altijd getroffen geweest door de aandacht van Lilian en mij voor fundamentele voedings-ideeën (ongeacht dus of ze chique-Europees zijn of nederig "kampong-sadja") en had me lang terug dit boek toegestuurd: **"Food"**, The Yearbook of Agriculture 1959, waar ik alleen maar hoogst zelden in kon bladeren, maar dat me toch zó boeide, dat ik het nooit weg heb willen doen.

Fragmenten leesstof bleven in mijn geheugen hangen en toen ik dus zocht naar een korte studie over de graankorrel, vond ik dit plaatje. Dat ik als kind al "HAWELDIH" gevonden zou hebben. En dat ik hier dus graag aan U voorleg.

Al heb ik de lettertjes en stippellijntjes ook afgedrukt, ik kan er moeilijk op verder gaan, want niet alleen staan die letters tóch voor woorden in het Engels, maar ook zou de verklaring veel te diep gaan en veel te ver voeren.

Maar ook zonder uitlegging zult U direct gezien hebben dat deze zorgvuldige openlegging van de graankorrel duidelijk aantoont dat zo'n graan- of rijstkorrel niet domweg een "bolletje meelstof" is maar niet meer of minder dan de **complete** graan**plant** van top tot teen. Want niet alleen staan alle weefselsoorten van zo'n plant erop, maar ook (links) **"De Gedaante van het Eeuwig Levensmysterie"**, namelijk het embryonale kiemplantje **met blader- en wortelkiemen kant en klaar!**

Ik vraag me in gemoede af hoe weinig (of hoeveel) lezers van Tong Tong zich bij het aanschouwen van deze tekening realiseren dat hier **het grootste voedingswonder ter wereld en sinds alle eeuwen in zijn kleinste gedaante** is geportretteerd. Een wonder, waar zelfs de enormste fabrieken van Duyvis en Heinz en King Corn op geen stukken na halen, al bestrijken ze nóg zoveel kilometers fabrieks- en handelsterrein en staan hun namen voor ontelbare miljoenen op de aandelenmarkten.

Ja, die ene graankorrel is in staat ál het leven op aarde hér op te bouwen en op den duur het leven weer te schenken aan miljarden mensen als NU, op dit moment, al dit leven weggevaagd zou worden op aarde op één graankorreltje na. Wie door de sombere onheilsvoorspellingen van de laatste tijden zou gaan wanhopen aan het voortbestaan van Het Leven, kan misschien opgelucht ademhalen, want zeker zal, als de hele beschaving weggeblazen wordt, één enkel graankorreltje, zelfs begraven onder vele lagen graniet en beton, zelfs voor duizenden jaren, het Leven terugroepen in een luisterrijk bestaan.

Er zijn inderdaad erg veel mensen die dat "geen barst kan schelen" als wijzelf tóch sterven zullen. Maar nu begrijpt U al direct: déze mensen zijn er altijd bij miljarden geweest en dankzij hén is er nooit leven en bewustzijn van leven geweest. Het gaat om de enkelingen die wél geloofden in de Eeuwigheid van het Leven. En om de ontzag-

lees verder volgende pag. 1e kolom onderaan

SMAAK-DOOLHOF

Uw artikel "Chicken toast Jakarta", overgenomen uit "Intasari", deed me lachen. U moet weten, dat een hier te lande heel bekende TV-nieuws verslaggever enkele maanden geleden hetzelfde onderwerp behandelde. Dhr. Walter Cronkite is vooral bekend vanwege zijn enthousiaste en degelijke ooggetuige-verslagen van de Apollo Moonshots. Hij had net een wereldreis achter de rug (naar ik meen in de entourage van Vice-president Agnew) en had daarover bij hoge uitzondering een krante-artikel geschreven. Aangezien hij doorgaans bekend staat om zijn scherpe inzicht en de betrouwbaarheid van zijn berichten las ik dit artikel met belangstelling.

Het bleek al spoedig, dat dhr. Cronkite zichzelf beschouwt als een gourmet. Hij beweerde klagelijk, dat hij het op deze reis niet getroffen had met het eten. Natuurlijk, aldus dhr. Cronkite, had hij genoeg ervaring opgedaan om te weten, dat het bijna onmogelijk is iets in het buitenland te vinden dat aan de verwende Amerikaanse smaak voldoet (kon hij de hamburger bedoelen?).

En, zei hij, het viel hem telkens weer op, dat de regionale gerechten zoveel beter smaakten in de landen waar deze niet inheems waren dan in het land van herkomst. Mijn belangstelling was al lezende sterk toegenomen want mijn ervaring (en blijkbaar die van Threes Nio) is juist het tegenovergestelde!

Wat nu volgde brak echter de spanning en deed mijn verbazing in vrolijkheid overslaan. Hij vervolgde nl. zijn verhaal door als voorbeeld aan te halen, dat hij in Amsterdam in een bekend restaurant de wereldberoemde RIJSTTAFEL had genoten, oh boy!!! Maar toen hij enkele dagen daarop in Indonesie was kon hij **nergens** dezelfde verrukkelijke smaak terugvinden, en dat terwijl hij toch in de beste hotels (en misschien zelfs ten huize van bevriende Indonesische journalisten?) had gegeten!

Je kon echt wel merken dat het hem ernst was. Hij, Walter Cronkite, connoisseur, kenner van de echte en terecht beroemde rijsttafel, was met de hoogste verwachtingen naar het land van herkomst gereisd, en...... nothing. Het moet hem werkelijk dwars gezeten hebben, want hij besloot met te zeggen dat hij ten lange leste had uitgekiend waar die inferieure smaak van van de rijsttafel in Indonesië aan ligt: men maakt daar zo rijkelijk gebruik van **katjang**-olie, waarvan de smaak zo dik op de tong ligt, dat je niets anders meer proeft!

Ah, als we de Walter Cronkites niet hadden, dan zouden we nooit weten, dat we nu al jaren verkeerd koken, en eigenlijk nooit zullen weten hoe een echte onvolprezen nasi rames smaakt, tenzij we allen en masse optrekken naar dat bekende restaurant in Amsterdam, waarvan ik helaas de naam ben vergeten. Kan iemand mij vertellen waarom ik zo'n zin heb in nasi goedeg van de pasar in Jogja?

Met vriendelijke groeten van een medereiziger in zalige onwetendheid,

L. E. van Balgooy-Stout

P.S. Altijd leuk te merken dat er nog Indische meisjes zijn, die elders in de wereld critisch blijven. Alleen moet mevr. v. Balgooy t.z.t. toch eens vragen aan Cronkite, waar en bij wie hij in Indonesië spijzen at, die met peanut oil werden toebereid. Want dat is een zeldzaamheid. De Indonesische keuken maakt namelijk altijd gebruik van **coconut** oil. Of bedoelde Walter Cronkite dat, maar werd hij foutief voorgelicht? - T.R.

Vervolg: "anatomische les"

lijke waarde van Het Toeval, die kan maken dat uit het Niets wéér Alle Iets kan opstaan uit de dood.
Weet U, en deze bewustheid bij de meeste lezers van Tong Tong - van het Leven en van het Toeval - maken dat ik van dit blad houd. En waarom ik blij ben het ooit gemaakt te hebben al is het blad in de vaderlandse pers en literatuur even onopgemerkt gebleven als...als...een rijstkorrel!

T.R.

HULPVAARDIGHEID

In Tong Tong van 15 september 1973 komt een aardig idee voor van Mevrouw J. A. E. van Oostmerssen voor een "Clochard adoptie-kampong".

Zo merk ik al dadelijk, dat genoemde dame iemand is met een gevoelig hart. Het begin daartoe heeft ze gemaakt, maar ik geloof, dat ze het einde daarvan niet ziet. Het zal op de duur de grootste clochard (djembel)-kampong worden en steeds groter worden, en waar zou ze deze kampong willen stichten. Wie zal er voordeel van hebben?

Als ze eens zelf naar Jakarta gaat en daar enige tijd zal blijven, om zich van de toestanden op de hoogte te stellen. Als outsider, zal het haar veel moeite kosten de heersende toestanden te doorgronden.
Het is m.i. een noodzakelijke Regeringszorg van de eerste orde, vooral met de haast jaarlijks gegeven financiële injecties door de Donorlanden.

Abonnee.

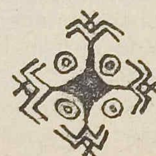
Inderdaad heeft het handjevol lezers, dat zich indertijd spontaan achter dit voorstel schaarde, zich langzamerhand rustig uit zichzelf teruggetrokken. Of door ontnuchterende correspondentie met Indonesië of door zorgvuldiger bestudering van nieuws uit Indonesië in de pers.

Toch ben ik die enkelingen dankbaar voor hun spontane vrijwilligerschap. Men is in onze lezerskring tenminste nog niet totaal uitgeblust en als er een kreet van nood klinkt, springt men direct hulpvaardig naar voren. Bij deze mensen begint later de victorie als iedereen vindt dat álles verloren is......

Onthoud dat goed. Het is de primaire dynamica van elke wedergeboorte en elke verrijzing uit de dood. - T.R.

NEVER SAY DIE

Van een abonnee die heel laat kwam met zijn abonnementsgeld op zijn giro dit korte maar veelzeggende krabbeltje: "Sorry, ik ben nog ziek van hartinfarct". Mijn waarde, vergeetachtigheid en ziekte overkomen ook "jang paling utama" (de eminentsten) in onze lezerskring. Laat ons de slips vergeten en teroes poekoelen tot het laatste einde met tong tong. Intussen: beterschap "and God bless you" van de directie. Adoeh, "De laatste Mohikanen" van Tong Tong hebben het betoel moeilijk met hun lijfblad, "but never say die, folks, never say die!"

BIJ EEN VERGEELDE FOTO

Een foto genomen in Soerabaia in 1914 van een groepje kinderen van een fröbelschoolklas.

Een nieuwe abonnée (één van de, naar wat ik gehoord heb, enige drie in Zweden), stuurt Tong-Tong deze groet:

Na een paar maanden geregelde ontvangst van dit tijdschrift begrijp ik ten volle wat deze publikatie voor haar lezers betekent. Zelf heb ik, nu ik in het bezit van Tong Tong ben, het gevoel alsof mijn verafgelegen maar nooit vergeten kinderjaren mij nu dubbel levendig tegemoet vliegen.

Ja, ik ben dus Zweedse, al sinds 1922, toen wij voorgoed naar het land van mijn vader verhuisden. Hij was zakenman en vele jaren Zweeds konsul te Soerabaja. Al in 1894 kwam hij in Indië, "baggerde" eerst goud (zonder veel succes, maar ik heb nog een armband van dit goud) langs de Kapuas in Borneo, werd later koffiemakelaar op Java, waar een oudere broer toen al gevestigd was. (Over deze broer, Alfred Berg en zijn vrouw heeft Hein Buitenweg geschreven in zijn fotoboekje "In Indië staat een huis" - ik hoop dat deze titel juist is, het boek staat bij één van mijn kinderen in een andere stad). Mijn vaders naam was Allan Berg. Mijn moeders naam was Lien van der Velde, geboren in Soerabaja. Zij was een Indisch meisje, maar kwam haar tweede vaderland, Zweden, méér lief te hebben dan haar geboorteland. Het omgekeerde was het geval met mijn vader, die op zijn 89ste jaar nog steeds over het oude Indië droomde en tot vlak vóór zijn dood (1961) druk bezig was met het neerschrijven van zijn Indische herinneringen. Die dikke schriften zijn nu in mijn bezit.

Ik werd 1909 in Soerabaja geboren, woonde aan het Kroesenpark, ging op de Simpangse meisjesschool, mijn grootmoeder woonde aan de Simpangse weg, ik herinner me het alles nog heel goed. Na 1922 kreeg ik dus een dóór en dóór Zweedse opvoeding, trouwde een Zweed en heb nu dóór en dóór Zweedse kinderen en kleinkinderen. Maar ik verlang nog steeds naar mijn "land van herkomst". De Nederlandse taal ben ik bij blijven houden door veel te lezen en te vertalen, ik ben beroepsvertaalster en heb ook zelf dit en dat over zowel Nederland als het oude Indië geschreven. Een paar jaren geleden kreeg ik een eerste prijs voor een kinderboek (eigenlijk voor mijn kleinkinderen geschreven), dat nu in verschillende talen vertaald is, de Franse uitgave is net verschenen onder de titel "Tonnerres sur Java".

Het boek speelt zich in Soerabaja af, in het huis van mijn kinderjaren, maar niet in **mijn** tijd, maar in 1941. Momenteel prepareer ik een reeks voor de Zweedse radio over de Indische belletrie. Overigens schrijf ik voortdurend "stories" gebaseerd op mijn Indische jeugdherinneringen. Mijn droom is Indonesië weer eens terug te zien, maar...... zou ik het durven? Ik ken daar niemand. Een gewone charterreis lijkt mij te kort. Ik zou dolgraag een langere tijd in het land willen wonen om er over te schrijven. Maar, ik ben zo jong niet meer!

Bijgevoegd stuur ik een kopie van een foto opgenomen in Soerabaja ca. 1914. U ziet hier kinderen in een fröbel-schooltje, ik zit op de leuning van de bank. Onder deze foto in mijn kinderalbum kan ik nog een paar namen of naamfragmenten (in mijn vaders handschrift) ontcijferen:

Hilde en Hans Rober (of Raber)
Annie Bonebakker
Jan Müllemeister
Atie Job (een meisje in mijn kinderboek heet ook Atie!)
Elsie Lugetrie (Lagertrie?)
En daar is ook een zekere Jetty, en een Marie (of Maria, achternamen niet te lezen), en nog een achternaam: Vaerd??

Mocht iemand van deze kinderen (nu dus oude luitjes zoals ik) zich zelf herkennen, zou ik het dolleuk vinden iets van hen te horen.

Terugkomende op Tong Tong en Tjalie, met wie ik het grote genoegen had in de zomer 1973 persoonlijk kennis te maken, hoop ik van harte dat dit belangrijke blad lang moge blijven leven. Tjalie, ik bezit al uw boeken (ik heb een uitvoerige Indische bibliotheek in huis met al de belangrijkste schrijvers), en hoop nog steeds Vincent Mahieu in het Zweeds gedrukt te mogen zien. U bent een buitengewoon woorden-kunstenaar en suggestief verteller.

Ik eindig met hartelijke groeten aan Tong Tong, haar redaktie en lezers en hoop dat Tjalie al de fouten in mijn Nederlands moge corrigeren!

Uw Sonja Pleijel

ATJEH AVONTUREN

Gevaarlijke Atjeher.

Omstreeks 1930, Westkust van Atjeh. Een kapitein wordt thuis midden in de nacht wakker, en ziet voor de klamboe van zijn bed een donkere figuur, al tastende om de opening van de klamboe te vinden.

Raam van de slaapkamer is open, en hij denkt meteen aan een Atjeher met een rentjong, die hem om zeep wil brengen.

Hu houdt zich doodstil en denkt: op het moment dat deze knaap de klamboe opening vindt, moet ik hem zo hard mogelijk op zijn kaak raken.

Alzo gebeurt, maar er volgt een ijselijke gil, de Atjeher blijkt zijn eigen vrouw te zijn, die even naar "achteren" is geweest.

*

Die wilde Westkust

Dansavond, soos te Meulaboh.
Het is behoorlijk drukkend en warm. De kapitein, borreltje op, brengt na de dans zijn dame naar haar plaats, en wil haar, galant als hij is, wat afkoeling bezorgen.

Bij gebrek aan een waaier pakt hij de onderzijde van een der overgordijnen en begint te "kipassen", maar iets te fors.

Weer een gil, aan de onderzijde van het gordijn zaten n.l. zware loden kogels, hetgeen hem niet eens opgevallen was.

Resultaat: dame een flinke bult op haar hoofd en de volgende dans natuurlijk geweigerd.

Nagekomen Nieuwjaarswensen

Familie, Vrienden en Bekenden Gelukkig 1974 toegewenst door J. + F. Beynon-Vecht, Curaçaostr. 43 hs., Amsterdam-17.

Sobats, in 1974 keep smiling. Every cloud has a silver lining. Jeany en Theo Bieler-Reintjes, Miel en Terence, Clavecymbelstr. 68 B, Maastricht.

Wij wensen alle mensen een warm, zonnig en leefbaar jaar. Tine en Baud de Bruin, Neptunes 37, Hoogeveen.

Gelukkig Nieuwjaar. W. M. Carp-Sell, Berkenstr. 23, Krommenie.

Gezegend 1974. Mevr. E. Davids, 7605 Sebagord, Bethesda; M.D. 20034 U.S.A.

Al onze Vrienden een Voorspoedig 1974. Ben mijn adressenboek kwijt. Geef mij opnieuw jullie adressen. Aud en Ruud van der Hout, Jan Doret 46, Curaçao.

Gelukkig Nieuwjaar toegewenst door Mevr. J. Hoorn -Sletering, Vlielandstraat 78, Breda.

Peter en Benita Nagel wensen alle vrienden een voorspoedig 1974! P. A. W. Nagel en echtgenote, Mozartweg 28 C, Amersfoort.

Gelukkig Nieuwjaar toegewenst door J. Pothoff, Slauerhoffstr. 2-2e, Amsterdam.

Gelukkig Nieuwjaar toegewenst door A. Roeloff, Rijksstraatweg 27-1, Duivendrecht.

Vrienden en Kennissen Voorspoedig 1974 toegewenst door Fam. S. P. A. Soumokil, ODL 1048001, 19760 S. Falson 655-5936, Oregon City, Oregon 97045.

Slamat Tahun 1974. Ch. W. Vieane, v. Aerssenstraat 138, Den Haag.

Vervolg: "Opgewekt 1974 in"

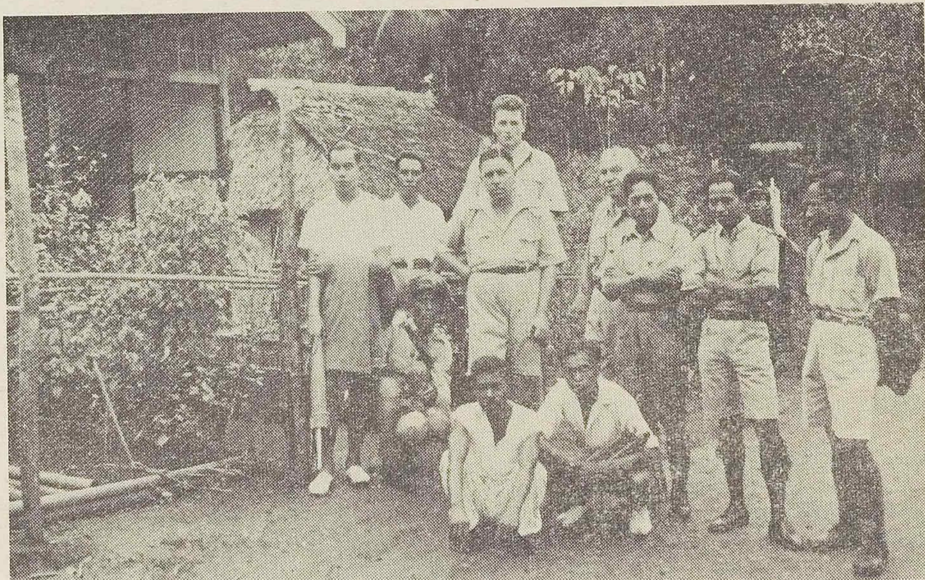
En de tweede "verre dreiging: de voortgaande verontreiniging van onze levende natuur en de overlading van lucht, aarde en water met schadelijke chemische producten zullen onze bevattelijkheid voor ziekte-kiemen vergroten, zodat ook plotselinge raadselachtige epidemieën een serieuze bedreiging vormen aan de kim. Wanneer worden we **echt** wakker?

*

Na deze orientering aan het begin van het jaar, waarin we onze zorgen de revue hebben laten passeren, sluiten we w e d e r o m af met de conclusie: we zullen er wel weer doorheen rollen zonder al te veel kleerscheuren. En dát blijft er dan toch wel weer de moed in houden. Selamat djalan dus!

T.R.

Eens te meer . . . .

Geachte Redactie,

Eens te meer heeft Tong-Tong het recht en het nut van zijn rijk bestaan bewezen, ditmaal door publicatie van het voortreffelijke artikel van pater van Belkom over de identificatie van Mevrouw van Kleyntjes, waarin zeer waardevolle documentatie op het cultuur-historische vlak voor goed is vastgelegd.
Maar nu in dit artikel de informatie met betrekking tot de drie zonen van Mevrouw C. H. van Aart beperkt is gebleven tot Cornelis, wil ik nog enige aanvulling verschaffen over de beide anderen,zoals ik die gekend heb tijdens mijn eerste verblijf op Ambon (1937-1943).
In die jaren voerde Carel Johan Hendrik het beheer over het hotel "Esplanade", een moeilijke en ondankbare taak. Dit hotel was in de plaatselijke samenleving een onmisbare instelling, maar stond nogal eens bloot aan critiek van de gasten, een critiek overigens, waarvan de beheerder "niet wakker placht te liggen."
Johannes Lambertus Adrianus (algemeen bekend als "Janti van Aart") was in die dagen secretaris van de Ambonraad, in welke functie hij vanuit zijn administratieve en technische kwaliteiten land en volk van Ambon talrijke goede en nuttige diensten heeft bewezen.

In tegenstelling met zijn wat teruggetrokken broer Carel, was Johannes een extroverte persoonlijkheid en de beminnelijkheid zelve. Evenals zijn moeder was hij over het hele eiland (en ver daar buiten) bekend, een raadsman voor allen en een vertrouwenspersoon voor velen. Zijn plaatsing in de samenleving was uniek.
Johannes van Aart heeft de ellende tijdens de oorlog op Ambon niet overleefd en is eind 1944 of begin 1945 overleden.
Als ik goed ben geïnformeerd stierf Carel van Aart op Java in 1945 of 1946.
In bovengenoemde periode heb ik Kati-Kati enige malen bezocht. Het werd toen bewoond door een Mej. Hoedt. Ondanks de boedelscheiding waren er nog altijd vele antiquiteiten en curiosa te bewonderen, zelfs nog uit de Portugese tijd.
Na de oorlog stond Kati-Kati nog overeind en werd al spoedig betrokken door de Amerikaanse zendelingsfamilie Devin. Deze familie opende reeds in 1937 een kleine missie in Ambon en zette dit werk na de oorlog weer voort.
In 1946 werd op Kati-Kati zelfs het huwelijk van de oudste dochter voltrokken; een bewijs, dat dit eerbiedwaardige gebouw in die tijd weer een gezinsleven binnen zijn muren herbergde. Medio 1947 verliet ik Ambon voor de tweede maal en verder reikt mijn informatie niet.
Ingesloten nog een foto uit 1937, genomen te Kajoepoetih, een kleine nederzetting, halfweg tussen de stad Ambon en de negorij Soya. (zie foto)
De heer Johannes van Aart is de vierde persoon van rechts. Duidelijk blijkt de treffende gelijkenis met zijn moeder, zoals afgebeeld in het boek van v. d. Woude.
Ik hoop U met deze informatie van dienst te zijn geweest, waarover U kunt beschikken naar goedvinden.

A. H. Ruibing

Adieu Suez-Kanaal

Aan de ene kant was daar het standbeeld van De Lesseps......

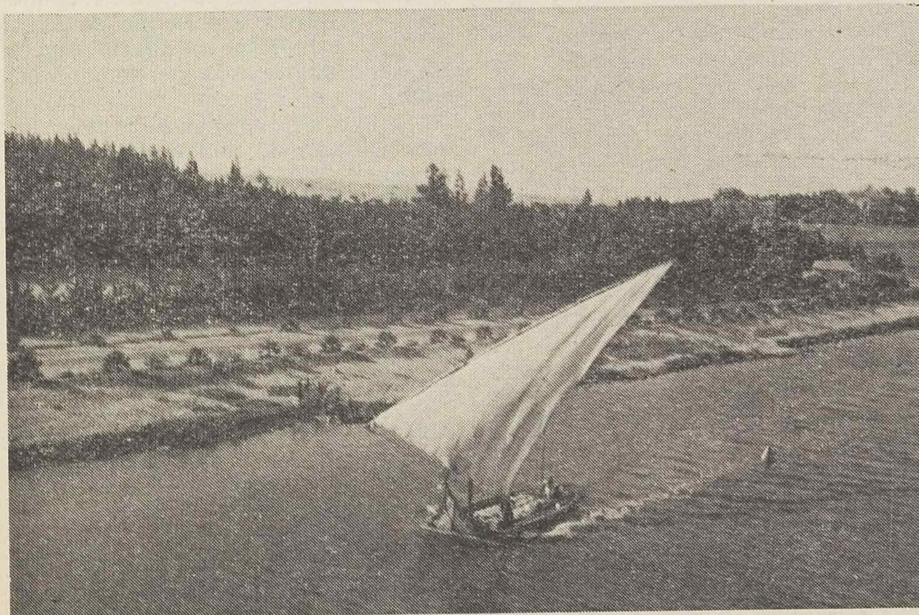
Van "Klaasje Sevenster", van wie we reeds menige bijdrage voor Tong Tong ontvingen, kregen wij deze foto's toegestuurd van beelden van het Suezkanaal, die menige oud-gast wel een prop in de keel zullen geven. Hoe zorgeloos was het leven toen en wie had toen ooit kunnen denken dat eens het kanaal afgesloten zou worden en het middelpunt van een bittere oorlog met lange afstands geschut, raketten en super-bombers! En ergens zouden nog atoombommen verborgen liggen ook! Wat een kolossale sprong van het bedaard met de kabbelende golfjes van het kanaal mee wiegen, terwijl een strijkje terras-wijsjes speelde van het Leidse plein! De zee was net zo blauw als op de ansichtkaarten en vrolijke djongossen brachten pêche Melba rond. 's Avonds was er altijd bal masqué en de nachten waren vol romantiek. Dat was tóen, weet je nog?

Aan de ene kant was daar in Suez het standbeeld van De Lesseps aan de hete Rode Zee, en aan de andere kant het rommelige Port Said (nu beide in puin) met zijn "Kijke, kijke, niet kope!" van de goochelende verkopers van kralenkettingen, kleedjes en de eerste obscene briefkaarten van je leven (stiekum achter prentjes van de pyramiden en de sfinx. Had je toen kunnen geloven dat ze 25 jaar later open en bloot in de Hollandse kiosken zouden prijken?) En natuurlijk de wereldberoemde toko van Simon Artz met zijn fijne parfums en Russische sigaretten, chique, man!

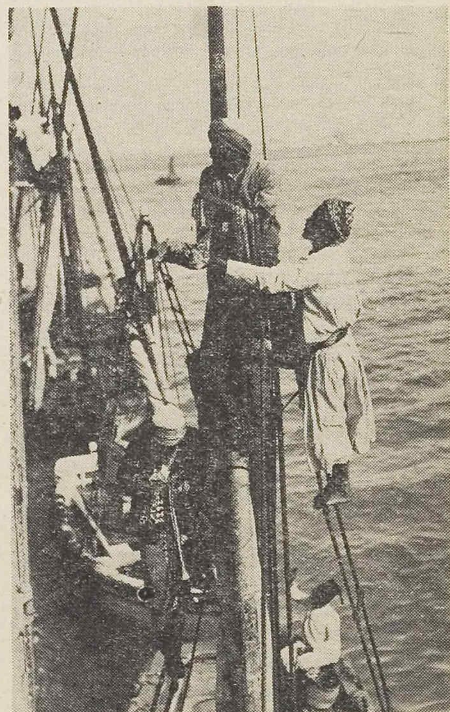
Met voor de gelukkigsten onder ons een touristisch tripje naar de Pyramiden en de Sphinx (met op zak zo'n fantastisch blikje Masphero Frères Super de Luxe - donkerblauw blikje met een Sphinx!) waarbij alleen de meest belezenen onder ons vluchtig gedacht zullen hebben aan de veldslag van Napoleon ("Souvenez vous que du haute de ces pyramides quarante siècles vous contemplent!......") en welk verschil in geestelijke afstand tussen de Britse ontdekkers van de graven der Pharao's en de Britse artilleristen die met hun kanonnen schietoefeningen hielden op de Sphinx zoals wij in Batoedjadjar...... leuk!

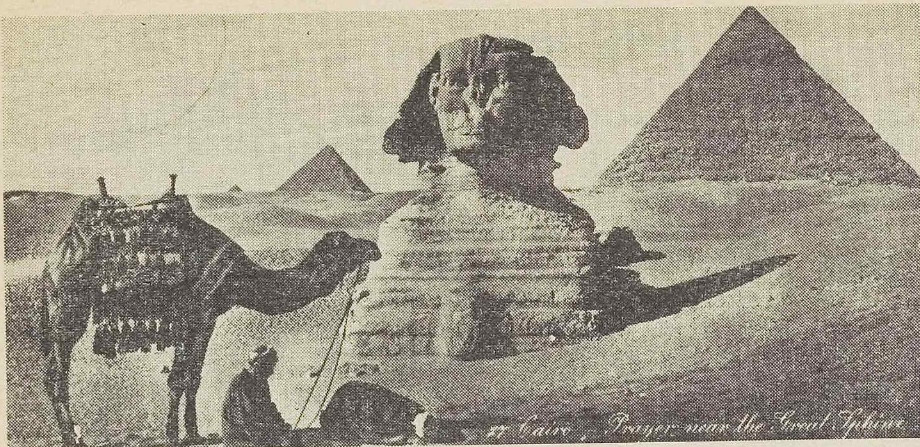
Toch is dit geen sentimenteel terugzien naar iets wat (dom genoeg!, zegt men) tóch voorgoed voorbij is. Want in elk geval rijper en eerlijker Indischgasten realiseren zich goed genoeg dat wij al die jaren, ja eeuwen!, met de Grote Kolonialen meegedaan hebben rijk te worden óók ten koste van de Arabieren, wier culturele bijdragen aan de westerse beschaving (filosofie, literatuur, geneeskunde, mathematica, enz. enz.) wij ondankbaar vergaten om ons verder alleen nog vrolijk te maken met hun "harem", waarvan wij maar niet begrijpen **willen**, dat het een instituut is van hun Profeet (dus op zijn minst aanspraak heeft op ons respect). Terwijl wij verder alle eeuwen door alleen arrogante minachting hebben gehad voor hun woestijn-armoede en nooit een cent medegevoel, terwijl op een wonderlijke manier God (of het Lot, fiere vrijdenkers!) milliarden-schatten onder hun voeten had bewaard. En nu de Arabieren op slag schat- en schatrijk geworden zijn, komen we (in naam der gerechtigheid en humaniteit) zó met de wijsvinger: "Hier komen, nondeju met je olie of anders..." (en ram-

......terwijl een strijkje terras-wijsjes speelde......

......de goochelende verkopers van kralenkettingen......

......een tripje naar de pyramiden en de Sphinx......

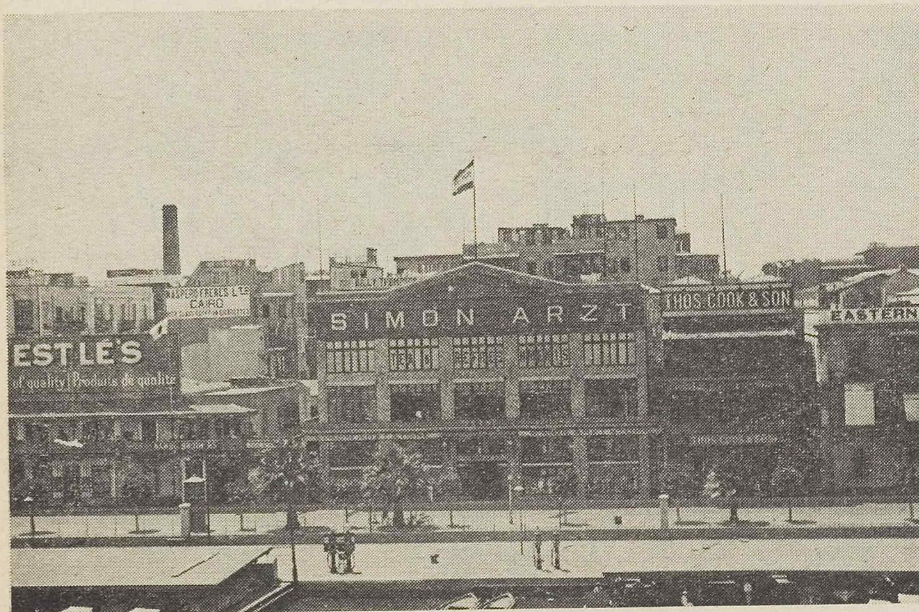
melen we met sancties en kanonnen... Nee, het drama van het Suez-kanaal gaat véél en véél dieper dan onze brave heer v.d. Stoel ooit omvatten kan. Omdat we in Nederland als typisch kortzichtige natie op politiek terrein ons zo gemakkelijk steeds weer laten opjutten als elke domme straatjongen om ons te mengen in allerlei grote kloppartijen - en blind **blijven** voor fouten en tekorten in **eigen** statuur. Daar zullen we nog heel lang menige bittere pijp aan roken, ook op heel andere terreinen dan die van het Suez-kanaal. Waarbij het hoofdzakelijk gaat om één ding: kleineer en haat Uw medemens **niet**, waar hij ook leeft op aarde. China en Japan hebben ons ook al lesjes geleerd, **die voor herhaling vatbaar zijn.** Laten we toch van de "Voorman" van onze Christelijke beschaving in elk geval één ding leren: **nederig zijn en onze naaste liefhebben.** Dat is de enige weg uit **elke** impasse.
Met dank aan Klaasje Sevenster voor zijn wijze les in oude plaatjes......

*

Rondom "ons" Suez-kanaal nog een paar jaartallen en een anecdote:
± 2000 v. Chr. Bouw van de pyramiden - inbouwing van de stenen profetie "De Stenen Spreken".
1800 Egyptische oorlog: Napoleon
1859 aanvang graven Suez-kanaal
1967 sluiting Suez-kanaal door Nasser; vijandelijkheden tussen Arab. staten en Israel, afgesloten door bombardementen van Suez en Port Said. Wapenstilstand 1973.

*

Tijdens de ontzaglijke graafwerkzaamheden aan het Suez-kanaal, waardoor Europa en Azië pas goed naar elkaar toe kwamen en milliarden ponden aan geld en arbeid door het Suez-kanaal heen en weer zouden gaan, kwam een tourist aan het terrein der werkzaamheden. En getroffen door wat arme, magere, en hongerige fellahi met "stom graafwerk" tot stand brachten voor de toekomstige welvaart van millioenen vreemdelingen, voelde hij de behoefte de mensen toe te spreken. Maar omdat hij hun taal niet verstond, kon hij slechts zijn armen opheffen en ze één woord toe schreeuwen: "Mohamed!" De koelie's begrepen de zonderlinge groet echter meteen, en riepen als één man óók één woord terug: "Napoleon!" De felle schrijver Bas Veth, die van deze anecdote vernam, schreef later sarcastisch: "Als het Indonesiërs geweest zouden zijn die één woord zouden roepen om ons hormat te betuigen, zouden ze misschien gebruld hebben: "Kotperdom!" Toch keek Bas Veth veel verder en dieper dan de meesten van ons wel denken, en hij keek b.v. tóen al dwars door de linkse poppenkasterij van het anti-kolonialisme heen!......

......de beroemde toko van Simon Arzt......

BACCHUS ONDER DE PALMBOMEN

Ook in de tropen werd en wordt er aan Bacchus geofferd, niet zo zeer door de merendeels Mohammedaanse bewoners, maar wel door "Stropianen", zoals ze wel eens zichzelf aanduidden. Er was een uitgebreid assortiment om uit te kiezen: de klassieke Bolles, Klosterbier, bier tjap Koeda, Asahi-bier, later Javabier. Maar behalve deze waren er ook nog voortbrengselen van eigen bodem, waar we wel enkele dingen van weten, maar niet het fijne, b.v. Arak = rijstewijn. Wat is precies Arak Obat?
Op Timor werd Laroe gemaakt (van de lontarpalm?)
In de Molukken werd Sagoweer of Sagoeëer van het sago-palmsap gebrouwen.
Ons is bekend, dat je van onbeheerst drinken van sagoweer - al dan niet vermengd met Catz Elixer - volkomen en onverwachts buiten westen raakt. Misschien gaan bij velen het rode herinneringslichtje branden, als ik verder ook noem: THEEBIER, omstreeks 1930 de rage. Niet alcoholisch. Het smaakte inderdaad goed, maar om die troep te zien tijdens de bereiding, daar kon ik niet tegen.
Wie weet meer te vertellen over deze producten van eigen fabrikaat?

V. N. Moens

EVEN LACHEN !

Klein broertje lag met mazelen te bed en werd volgestopt met allerlei lekkers. Grote zus ziet alles met lede ogen aan en vraagt moeder "Als broertje klaar is met de mazelen, mag ik hem dan een poosje hebben?"

*

Broertje heeft een boek met mooie Bijbelse verhalen en leest met veel aandacht de spannende geschiedenis van Noach en zijn Ark. Vraagt hij diep nadenkend aan zijn moeder: Mam, hoe heeft Noach toch kunnen vissen als hij toch maar twee wurmpjes had?

Islamitisch gebed van een oud en wijs volk

Het Indonesische volk is een heel oud en heel wijs volk. Veel ouder en wijzer dan het Europese, dat anderhalve eeuw geleden het Vermogen om te Geloven als ballast overboord gooide.
Dat het religieus beleven van de Tijd een aparte bekoring heeft die onze plastic-beschaving eigenlijk node mist, bewijzen deze drie foto's rondom de Lebaran in Surabaya. Een stukje echt leven van de vrouw in Indonesië.

*

Van boven naar onder: ook al is de godsdienstoefening al begonnen, van alle kanten stromen nog gasten toe, die per sé mee willen doen. Men is dan de hele nacht tevoren nog bezig geweest met b.v. het toebereiden van de (altijd grote en rijke) Lebaran maaltijd, gauw op de brommer naar de aloon-aloon, desnoods op sloffen en met een bloesje over de shorts heen. En dan een goed plaatsje gezocht.

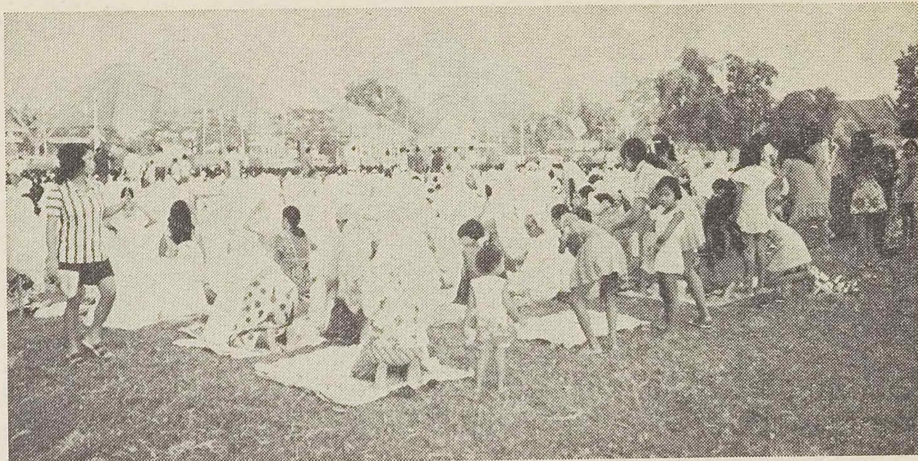
*

Dan wordt de "ruqu" over alles heen aangetrokken en in een eenvoudig wit gewaad voor God en voor elkaar gelijk, de sloffen of sandalen uit, worden de voorgeschreven gebeden verricht.

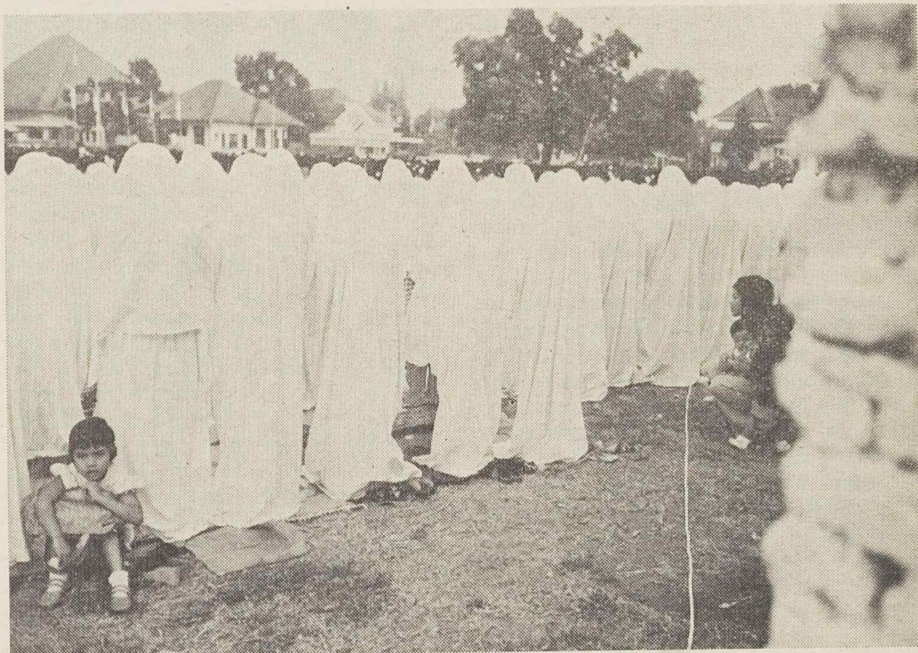
*

Dan worden de visites gebracht aan oudere familieleden en kennissen om vergiffenis te vragen en om een goede Lebaran te wensen.

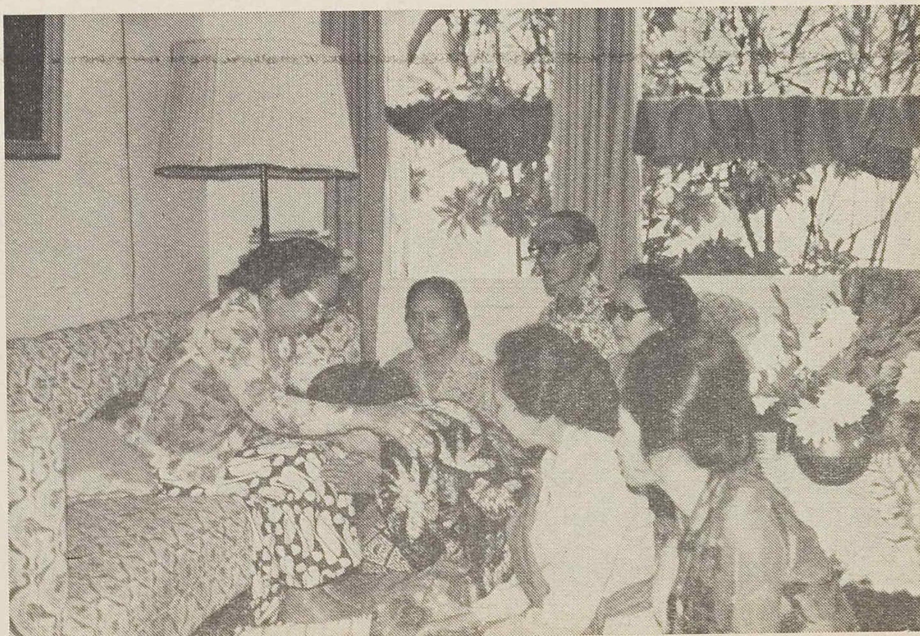
(Foto's M. Soetjahjo)

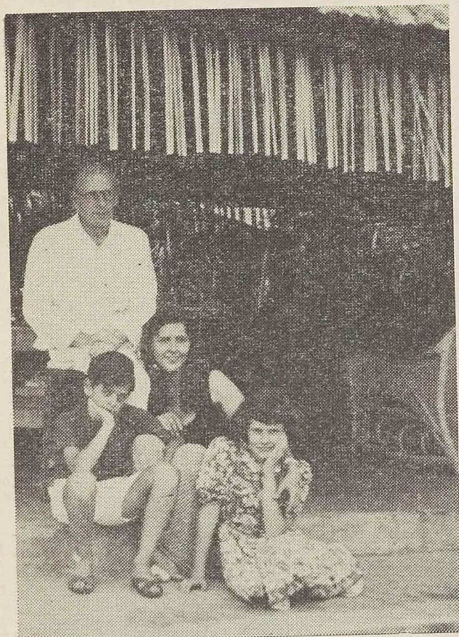
MANA STRIP

Bij het Mil. Hospitaal te Batavia diende de korporaal B, hij was getrouwd met een Indonesische vrouw en woonde in kampong Kwitang. Op een morgen dat hij naar het hospitaal was, kwam er een Javaans sergeant bij zijn vrouw met de heuglijke tijding dat haar laki sergeant was geworden en of zij zo goed wou zijn om zijn mantel en atilla (jas) mee te geven, daar er andere strepen op moesten en tevens vroeg hij nog om *f* 5,— omdat haar laki dit geld nodig had om een paar kameraden te kunnen trakteren. De sergeant werd uitgenodigd om op het goede nieuws een kopje koffie te drinken en in die tussentijd ging mevrouw de mantel, atilla en de vijf pop halen. Hij maakte het daarna niet meer lang en stapte zo vlug hij kon het erf af. Tegen de tijd dat haar man thuis moest komen, ging ze al op de weg naar hem staan uitkijken en toen hij vlak bij haar was en ze merkte dat hij de korporaalstrepen nog op z'n jas had, toen vroeg ze: "Manah strip?" Hij snapte er niet veel van maar toen ze hem alles had verteld kreeg ze van hem te horen: "Loe bodok".

P.S. Achteraf is gebleken dat die Javaanse sergeant een gedroste Inheemse fuselier van Tjimahi was.

JEKA

Come back van pianiste Lili Kraus

Lili Kraus met man en kinderen, Bali 1941

Velen Uwer zullen zich uit Indië de pianiste Lili Kraus herinneren, aan wie de NOS in de serie "Klaviertuositeiten" een programma wijdde en die op 15 januari in het Amsterdams Concertgebouw een uitvoering gaf van het derde pianoconcert van Beethoven met het Amsterdams Philharmonisch Orkest onder leiding van de dirigent Anton Kersjes.
Wellicht hebben de muziekliefhebbers onder U haar programma beluisterd, voor wie de naam Lili Kraus een bijzondere klank heeft.
Deze pianiste, van Hongaarse origine en Engelse Nationaliteit trad na lange tijd van afwezigheid weer in ons land op.
In 1940 begon Lili Kraus, toen al internationaal beroemd in Indië haar eerste uitgebreide wereldtoernee.
Haar concertreis werd door de Japanse invasie afgebroken; ze kon met haar man en kinderen Java niet tijdig meer verlaten.
De knappe, levendige, maar vooral warmmenselijke verschijning en het hoogst persoonlijke, temperamentvolle spel van Lili Kraus heeft op veel mensen uit Indië een onuitwisbare indruk gemaakt.

Ze gaf vele concerten, o.m. voor de Kunstkring en voor de NIROM en daarbij gaf ze veel lessen.

Na de oorlog ondernam de pianiste weer toernees, in Australië en Nw. Zeeland. Zij bouwde haar carrière opnieuw op en wist haar plaats tussen de groten van het concertpodium te herwinnen.

Nu, op de leeftijd, waarop de meesten rustig van hun A.O.W. gaan genieten en aan "gojang kaki" gaan denken, concerteert Lili Kraus nog steeds over de hele wereld, geeft ze cursussen en maakt ze grammofoonplaten. Zij is nog dezelfde vitale, stralende vrouw van vroeger en ze spreekt nog een aardig woordje Nederlands en zelfs Maleis!

Frans Schreuder

Koentjie Taoen Baroe

Hoewel het uiten en geven van Gelukwensen voor het nieuwe jaar op 10 of soms wel tot 15 januari wel zijn gedaan, hebben de Bandanezen toch maar als gewoonte aangenomen dat iedereen dit nog mag doen tot en met 30 januari. Dit vond vermoedelijk zijn oorsprong in het feit dat er nog vele familieleden en kanalans die op de veraf gelegen eilanden woonden, door de slechte verbinding en communicatiemiddelen, nog aan de beurt moesten komen. However, dit is gewoonte dit is traditie en men houdt er zich aan. Tot en met 30 januari dus. Want op 31 januari wordt het nieuwe jaar gekoentjiet, en met de nodige raméh-raméh.

Eerst staken de oudsten hun wijze hoofden bijelkaar om te berdamé bij wie het feest gehouden zal worden en wie wat zal meenemen of moet bijdragen. Daarna kregen de verschillende tantes opdrachten voor het vervaardigen van de lekkernijen voor die avond. De ooms zorgden dan wel voor de rest zoals, gaslampen, drank en muziek. Nou dat laatste was niet zo moeilijk. Er was een vast "muziekkorps" bestaande uit een grote trom, een kleine trom en drie blaasinstrumenten. Gefneks toch, alsmaar geef geluid. De feestavond begon meestal om acht uur des-avonds, met een optocht door alle manlijke deelnemers, en daar hoorden wij jongens ook onder, vanuit het huis van diegene alwaar het feest plaats vond. In de optocht werd, achter de muziek, een enorme houten sleutel boven op of aan een lange paal meegetorst. Deze sleutel moest voor iedereen duidelijk zichtbaar zijn. Want met deze sleutel zal straks bij het ochtendgloren het nieuwe jaar worden afgesloten. Dat betekende ook, dat daarna het niemand meer in zijn bolle kepala moest halen om iemand nog "Slamet Taoen Baroe" te wensen.

De optocht voerde langs de huizen van alle deelnemers alwaar even werd halt gehouden om een drietal hoeraahs aan te heffen voor de **sleutel**, om vervolgens de afmars aan te vangen voor het volgende huis.

Is iedereen vereerd met een bezoek dan keert men terug naar het uitgangspunt en werd de sleutel midden op het erf geplant. Ik had vergeten te vermelden dat deze koentjie hel verlicht werd door een "lampoe-gas" van wel honderd kaarsen licht zoals mijn onderwijzer van de tweede klas, Meneer Retel, placht te zeggen.

Dan begon het feest pas goed. De voorgalerij werd bestemd als danszaal. De achterkamers waren de plaats voor de oudere tantes voor een spelletje "main tjekie". (een soort kaartspel met kleine kaarten). In weer een andere kamer zaten de oomsooms die zich liever vermaakten met hun geliefde drank, de sagoeweer. De kleinere jongens en meisjes vermaakten zich op het erf rondom de grote sleutel. Regelmatig werden door het keukenpersoneel schalen met lekkers rondgedragen waaruit een ieder kon nemen wat hij lustte. De opgeschoten jonge dames en jongeheren zaten op de dansvloer. Hoe later op de avond hoe leuker, waarbij het dansen werd afgewisseld met manaree en badindang. Dan hield het strijkje even op en kwamen de tifa-gong aan de beurt.

Het was wel gewoonte dat niemand het feestterrein mocht verlaten, ook niet stiekumpjes, eer de heer des huizes daartoe toestemming gaf. Maar ik kan U wel verzekeren dat ook niemand dat deed. Wat!? Als het van hen afhing zetten zij het door tot de volgende avond.

Maar tegen vijf voor zes in de ochtend werd door de huisbaas met luide stem gevraagd of iedereen even stil wilde zijn, want dan werd door de baas zelf de sleutel van de paal afgehaald om vervolgens met de sleutel boven het hoofd een rondgang te maken, langs alle deelnemers. Tenslotte werd bij de voordeur stil gehouden. Met luide stem verkondigde hij dan: "Dames en heren, jongens en meisjes, met deze sleutel sluit ik thans het nieuwe jaar en ik hoop dat iedereen vanaf vandaag zal onthouden, dat hij geen nieuwjaarswens kan doen".

Daarna was het aan alle feestgangers toegestaan om huiswaarts te keren. Na mijn vertrek in 1929 uit Banda heb ik zulk een soort feest nergens meer meegemaakt. Jammer wel.

Panee.

"DE STILLE KRACHT" van Hilversum
(en van Couperus)

Begin vorig jaar begon de AVRO met de opnamen van "De Stille Kracht", van Louis Couperus naar een tv-bewerking van Walter v.d. Kamp. De belangstelling voor dit stuk (eigenlijk de enige Indische roman die Couperus schreef) is natuurlijk erg groot, en men vraagt zich wel af waarom de AVRO zolang wacht met de vertoning.

"Als je nog iets wilt zien van de opnames moet je beslist morgen komen," had Walter van der Kamp gezegd, "dan draaien we de laatste scenes van "De Stille Kracht". "Morgen" is natuurlijk een gure, druilerige dag en het enorme televisie-complex dat in wat vriendelijker termen onze "droomfabriek" heet, is wel de laatste plek waar je iets mysterieus uit de tropen zou verwachten. Toch is het zich daarbinnen in Studio III aan het afspelen, het drama van liefde, bedrog, achterdocht en "goena-goena", alles op aanwijzingen van Walter van der Kamp, Avro's regisseur-van-de-moeilijke stukken. "Dit wordt mijn beste", heeft hij enthousiast gezegd.
In de regiekamer, hoog boven de studio, zit hij als een tovenaar achter zijn bord vol knopjes en lichtjes het aardse gebeuren te dirigeren. En als een echte Ti-Ta-tovenaar zet hij ook alles stil als het niet gaat zoals hij wil. Twee rijen monitors verklappen alles wat goed en fout gaat.

Felle lichten op een echt Indische pendopo. Dames en heren in feestkledij wachtend op het binnentreden van resident Oudijck, die de nieuwe regent van Laboewangi, Soenario Adiningrat (Rien Frederiksz) komt installeren. Zachte gamelan-muziek op de achtergrond (het volk buiten viert immers ook feest?), zacht gepraat van de gasten, plechtig binnenschrijden van resident en regent. Mobiele camera's rijden geluidloos naderbij: "Draaien maar!" "Stop!" zegt Ti-Ta-van-der-Kamp," er groeit een palm uit het hoofd van die man rechts, dat kan nooit!"

Een bediende op de achtergrond, gehurkt voor een palm levert het silhouet op van een menselijke fontein. Hij wordt anders neergezet. Opnieuw draaien maar. Het gaat geweldig. De resident begint zijn toespraak. Bob de Lange raakt even zijn juiste intonatie kwijt, begint weer opnieuw. Neen, Walter is niet helemaal tevreden, er moet een close-up van deze hoek, zo, en dan over naar deze kant, mooi. Weer draaien maar.

Na twee uur draaien en overdoen is eindelijk de installeringsscene okay. En dan komt de man van de kleuropname vertellen: "Het moet allemaal over, de kleuren zijn te donker!"

Goeiendag. Ik heb ineens zo'n zin om de fabriek te verlaten en gewoon kalm te wachten tot het in de tv-gids staat: "Stille Kracht" van Couperus om zolaat. Knopje van de tv aan, al. Pas als je er met je neus bovenop zit, weet je hoeveel erbij komt kijken. Het bijzondere van dit tv stuk? Dat er zoveel Indische mensen in meespelen, figuranten, maar ook belangrijke rollen. Amateurs die zich als uitstekende acteurs en actrices hebben ontpopt. Neem Astrid Ceuleers als Doddy Oudijck, een schat van een kind en 100% natuurlijk in haar rol van kokette Indische dochter. Mevrouw Heetkamp als baboe Oerip. Geen actrice van het Nederlands toneel zou deze rol zo kunnen interpreteren. Want onze acteurs en actrices van "Indische" herkomst (en dat zijn er nog al wat in Nederland) zijn het natuurlijke Indische accent allang verleerd en brengen het niet verder dan een geaffecteerd spraakje dat voor alle Oosterse rollen wordt gebruikt. Maar Jenny Heetkamp i s baboe Oerip. Zo zou die oude vrouw gesproken hebben, op die toon, in zo'n houding.

Van der Kamp is erg in zijn nopjes met zijn bezetting. Mensen die gereageerd hebben op de oproep van de Avro om figuranten en hoofdrolspelers. Veel gegadigden die met animo en soms ook wel met schroom over

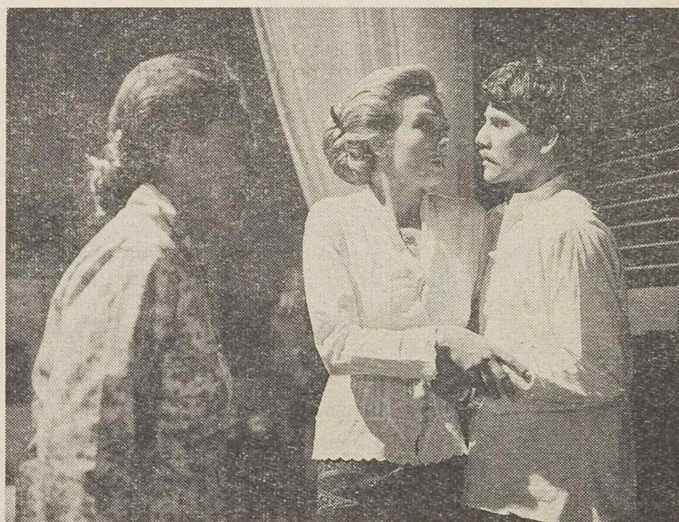
Twee belangrijke hoofdfiguren: Indra Kamadjojo als de regent van Ngadjiwa (links) en Rien Frederiksz als net geïnstalleerde regent van Laboewangi. (NOS Fotodienst)

de studiodrempel stapten. Het ging immers om een Indisch stuk?

Geweldig dat Van der Kamp dit zo gezien heeft, mensen uit Indië gevraagd heeft de sfeer uit Indië in het stuk te brengen. Natuurlijk kreeg hij er legio adviezen bij, maar de beste steun vindt hij geloof ik bij zijn kittig

Van li.n.r. aan de tafel: Hans Dagelet (Addy de Luce), Astrid Ceuleers (Doddy v. Oudijck), Willem Nijholt (Theo v. Oudijck), Pleuni Touw (Mevr. v. Oudijck). Op de achtergrond talrijke Indische figuranten. (Foto K.I.P.P.A.)

Veel spanning in deze scene met v.l.n.r. Jenny Heetkamp als baboe Oerip, Pleuni Touw als mevr. Oudijck, en Willem Nijholt als Theo. (Foto K.I.P.P.A.)

(Indisch) vrouwtje Cora. Als ex-scriptgirl zorgt ze intelligent-opmerkzaam dat nalatigheden worden hersteld, opmerkingen van "boven" ook beneden worden uitgevoerd.
Ik zie nog een prachtige bal-scene met schitterende avondtoiletten en een enorme deining om een dronken regent van Ngadjiwa (Indra Kamadjojo) die onheilspellende dingen vertelt. De camera's suizen als bemande ruimteschepen rakelings langs de spelers, draaien overal razend knap, zonder iemand te vloeren, tussendoor. Zo van bovenaf is het een fascinerend gezicht, die helle lichten onder de trossen kabels en microfoons. Droom en werkelijkheid, of is het andersom? Ik heb het gezien, dat wil zeggen, ik moet "de Stille Kracht" nog op de buis zien. Wanneer? De Avro doet er al maanden geheimzinnig mee: eerst eind 1973, toen begin dit jaar, nu misschien pas voorjaar? Maar het stuk is af. Walter is tevreden: "Mijn beste stuk, echt waar, je zult het zien!"

Zal ik U iets griezeligs vertellen? Rogier die meegegaan was om foto's te maken, komt 's avonds knarsetandend uit zijn donkere kamer. "Ik snap er niets van, er staat niets op mijn film. Blank! Is me nog nooit overkomen!" Over stille kracht gesproken. En nu begin ik ineens wantrouwig te worden. Waarom zendt de Avro nog niets uit? Wie weet zitten ze daar ook met grote ogen tegen lege filmrollen aan te kijken!

Lilian Ducelle

Rolverdeling:
Paul van Hove, kunstschilder - Ton Kuyl. Otto van Oudijck, resident van Laboewangi - Bob de Lange. Theo, zijn zoon - Willem Nijholt. Doddy, zijn dochter - Astrid Ceuleers. Leonie, zijn tweede vrouw - Pleuni Touw. Oerip, haar baboe - Jenny Heetkamp. Mevrouw van Does - Elly Ruimschotel. Frans van Helderen, controleur - Rudolf Lucieer. Ida, zijn vrouw - Cisca Triezenberg. Dr. van Doorn - Piet Kamerman. Mevrouw van Doorn - Ingeborg Elzevier. Addy de Luce - Hans Daelet. Oppas - Ernst Pattynama. Onno Eldersma, gewestelijk secretaris - Lex van Delden. Eva, zijn vrouw - Petra Laseur. Soenario Adiningrat, regent van Laboewangi - Rien Frederiksz. De Raden-Ajoe Pangéran - Caro van Eijck. De regent van Ngadjiwa - Indra Kamadjojo. De Raden-Ajoe Soenario - Lyda Jonkers. Majoor van het KNIL - Rudi Falkenhagen. Si-Oudijck - Robert Funcke. Sergeant - Rolf Spaan. Eerste Javaan - Philip Brandon. Tweede Javaan - Joop Swartelé.

*

Zult U deze figuranten straks herkennen, de stille krachten in de "Stille Kracht?"

Annie Cherie, C. T. Koster, M. Prihati Epong R. A., Irene Fraanje, Sylvia Nelissen, S. M. L. van Reenen-Marel, Akke Mathilde de Jong, Mathilde Verhaar, Francisca van Vlooten, Edith Breyer, A. J. Ceuleers-van Rosmaelen, Ingrid Schorr, Mevr. Schorr, Mej. Leslie Palendeng, D. J. Crooy, Onno Hoogveld, Chris van Weerden, André Kneefel, Mw. E. Ruimschotel-Halkema, Ruth E. de Lange, Ellen Fernhout, Els Ouborg, Hr. A. J. Ceuleers, Joop Swartelé, Dout Mansoon, L. A. Rijkschroef, Henk v.d. Schalk, Ingwer de Boer, Eric v. Rijn, Rutger Engelhard, P. Vosmaer, Connie Smulders-Geraerts, Thea van der Kooi-v.d. Kolk, Mw. N. v. Toll, Mila Boom-Schenkhuizen, Mw. Chr. Liem, Ester H. Fauck-de la Fosse, Marion Wolffers-Bloem, Addie van der Horst-Raket, Esther F. de Riemer-Ponto, Mw. J. H. Sinjal, D. Broekhuizen-Moedjman, Y. F. Simon-Neyndorff, Wilhelmina Heyligers-Buné, Constance van Heemst, Elizabeth Louhenapessy, Vera Valk, Winnie Gallis, Monique Ruimschotel, Mw. H. Ruimschotel-Overakker, Fransje van Helvoirt Pel, Mw. Wijmer, Mw. Nel Hamming-Pos, Anneke Hamming, Kitty Boymans (C.G.A.), Mw. Frederiksz, M. Rhemrey-v. Hooijdonk, Mw. E. v. Kerkwijk, Mw. D. Wessel, Mw. E. Wieringa, Mw. de Haan, F. Lamser, L. J. Mol, Th. G. Scherer, Dr. H. L. Doppert, J. H. Sunnotel, J. P. Aubrey-Bryl, J. L. F. Rhemrev, H. Scholte, O. P. van Calck, G. Becker, J. L. Krijgsman, Albert Egges Post, S. G. F. Hageman, Rudi H. Smit, André Louis Senn van Basel, Erlo Renée Klerks, Jules de Roovere, Henk van der Putten, Frits Ruimschotel Sr., Albert Ruimschotel, Rob Ruimschotel Sr., Dick Ruimschotel Jr., Rob Wijmer, Jan Hamming, Derk v. Eeuwijk, Diana Satoer, Mw. J. van Rijswijk, Kinny Gay, Hanneke Knol-v. Beem, Mw E. E. Smidt, Mw. v.d. Heuvel, T. de Leur, Jacquus Ceuleers, G. B. Portier, H. L. M. Bloemen, F. E. S. M. Smits, M. R. M. Bloemen, F. E. S. M. Smits, M. R. M. Munnichs, Otto Dambrink, F. v. Schuppen, Hr. Reuser.

KINDEREN.

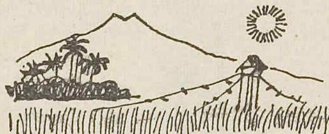
Myra v. Kerkwijk, Rhya v. Kerkwijk, Manon Wessel, Rosanna Koning, Stefan Wessel, Joris v.d. Kamp, Jurriaan v. d. Kamp, René Ceuleers, Raymond Ceuleers.
15 dansers van dansschool Van Lingen.

Pantoûn

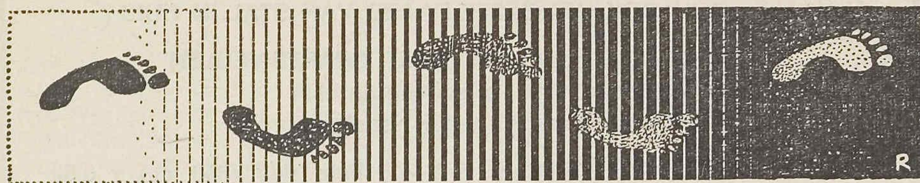
Le padi sur les plaines
Sous le soleil couchant,
Silhouettes des montagnes lointaines
Contre le ciel luisant!

Crépuscule embaumé
Du doux parfum des fleurs!
Souvenir d'une Patrie aimée
Gardé au fond du coeur!

Rosalie Grooss

VOETSTAPPEN IN 'N ANDERE WERELD

OVER VLEERMUIZEN EN EEN SPOOK

Binnen de ruime voorraad van fijngenuanceerde Indische reukimpressies, is er één, zo uitzonderlijk, dat ik de hoop moet opgeven, die ooit weer te ondergaan. Daartoe zou immers moeten herrijzen, dat gelukkige samenstel van kampoengs, pendopo, aloen-aloen, villa's, kantoren en societeiten, wel onderhouden, fris gekalkt, blakend van welstand - tezamen dat merkwaardige binnenplaatsje vormend, dat Soebang heette.

De reiziger, die de Noordhelling van de Prahoe afzakte, dook pardoes in dit aardse paradijs van lommerrijke lanen, wijde grasvlakten en gladgeschoren bamboehagen, waarachter de bouwsels schuil gingen.

"Wat ruik ik hier toch?" - "Wacht maar. Kom vanavond een kop thee drinken, dan zal het je duidelijk worden."

Daar zaten wij na kantoortijd heerlijk uit te blazen in een van de grote tuinen; de kinderen schommelend in de éne hoek, wij in de andere - ons uitstrekkend in onze tuinstoelen; het hoofd in de nek, starend naar de wolkenloze hemel, van een blauw, dat al iets van het nachtelijk duister vergaarde.

En dan opeens was die rust verstoord door getjirp - een vogel? - gepiep - nee sterker: gekrijs, zó snerpend, zó alles doordringend, dat ieder gesprek stokte. De stemmen verstomden en verbijsterd blikte men omhoog.

Daar zijn ze! Hoog in de lucht. Een wolk van opeengepakte vleermuizen wentelde, draaide, kwam terug en joeg dan Noordwaarts of de duivel hen op de hielen zat.

De eerste zwerm was nauwelijks uit het zicht, of een tweede nam zijn plaats in, amper tijd voor een drietal rondjes boven ons stadje, om daarna hals over kop de achtervolging van het eerste eskadron in te zetten.

Zo volgden ze elkaar, minstens een dozijn wolken, steeds indrukwekkend van afmeting en samengesteld uit een nog indrukwekkender aantal individuen. Was de laatste vlucht vertrokken, was de lucht weer vrij van het angstaanjagend gekrijs, dan viel de stilte samen met die van nacht - dan was de zon ondergegaan, en blonk het Zuiderkruis als vertrouwde wachter aan de hemel.

Waar kwamen zij vandaan - waar gingen zij heen, dat heir van millioenen? Het antwoord op de eerste vraag kan ik zonder voorbehoud geven. Die op de tweede moet een veronderstelling blijven, zij het een zeer aannemelijke! Kan men namelijk een vleermuis wildrijker jachtvelden toewensen, dan het immense areaal van sawah's ter weerszijden van Tjipoenegara's benedenloop? De lucht stond er stijf van de deinende muskietenzwermen. Op ieder uur van dag en nacht vond de vleermuis er "zijn tafel gedekt". "Zijn bedje gespreid", dat wist hij te liggen in het hart van Soebang.

Hier naast het complex van werkplaatsen, garages, magazijnen en laboratorium staat, geisoleerd en verborgen door bomen en bamboes een goedang, een kolossale ruïne van vier muren en een dak. Het glas in de grote ramen is sinds mensenheugenis ter ziele, maar spanten en beren blijken onverwoestbaar. Beter onderkomen voor onze gevleugelde vrienden laat zich niet denken. Overdag is het inwendige overdekt met een wriemelende laag zwartbruin leven, waar grote vleugels of soms hele individuen uit losschieten, om direct daarna weer op te gaan in de krioelende zacht piepende massa.

De atmosfeer is verzadigd van vocht en schier bedwelmend beladen met een penetrante lucht. Geen wonder. We waden immers in een grijze brei- kostelijke mest, waar de administrateur van de onderneming Soebang, best raad mee weet. Ieder jaar is de oogst minstens dertig grobaks vol - een portie concentraat, waar grote arealen ipoekans (zaadbedden) van profiteren. De goedang - een ruïne temidden van zoveel welgeordendheid! Hoe laat zich dit rijmen?

Ter verklaring draaien wij de klok een eeuw terug, keren weer naar de tijd terug, toen de grootmogendheden van het Gedong Gedeh (Het grote Huis) de verre reis naar Batavia ondernamen per koninklijke karos, getrokken door een zesspan van schier volmaakt gelijke kleur en tekening, met op de bok de Hoogste in de Lande, Pieter Hofland [1]) in eigen persoon, geflankeerd door tijgerwelpen "uit eigen tuin" - toen zoonlief, Monsieur le Prince de Pamanoekan [2]) per eigen jacht naar Monte Carlo stevende, het uitverkoren reisdoel van vele grootgrondbezitters met geldelijke zorgen om daar hun redding te zoeken en steevast hun ondergang te vinden.

Een dergelijke staat konden deze heren zich veroorloven, niet dankzij de nauwelijks bekende kina, hevea, sisal of cassave. Nee, naast de tjoekee padi [3]) vormde koffie hun bron van inkomsten. Steunde de stenen Hofland niet op baaltjes Arabica? [4]). De ontwerper van Soebang's standbeeld had kennelijk begrip voor materiële zaken!

Edoch, de koffie-blad-vol-schimmel kwam en vaagde van héél Java plus Verre Oost de Arabica weg, met uitzondering van enkele "eilandjes" op Idjen en Yang. *)

De Assamthee nam haar plaats in en alles wat aan koffie herinnerde, verdween. Waarom bleef die onooglijke loods midden in Soebang staan?

"Stil, zeg het zachtjes! Aja djoerig, gan! [5])

"U weet toch, dat hier een ronggeng [6]) is omgekomen. Werd zij vermoord? Sst! Haar ziel vindt geen rust en waart in en om de goedang rond. Wee degeen, die haar verstoort. Hem wacht onheil."

De telefoon rinkelt. Of ik maar naar het Head Office wil komen. Mijn baas wacht. "You see, the godown [7]) moet weg. Wij hebben de grond nodig. En dan die stank! Awful! Wil je ervoor zorgen, dat de vleermuizen verdwijnen".

Planmatig wordt de massamoord voorbereid en uitgevoerd. De American Cyanamid levert enkele vaatjes venijn; de benkel construeert een apparaat om het giftige gas in de goedang te blazen.

Op de fatale dag dicht men nauwgezet gaten en ramen. De poorten, die steeds zo gastvrij open stonden, vallen dicht.

Het lot van Si Kamprèt is bezegeld. Het vleermuizenvolk reageert nauwelijks en sterft, naar wij hopen, een snelle dood.

Des anderen daags wordt een enkele vluchteling langs de hen vertrouwde route zieltogend opgeraapt. Binnen de goedang verstomt het gepiep: het eerste bedrijf van dit weerzinwekkend karwei is ten einde. Het tweede begint. Als koelies de deuren openbreken, ligt voor ons een voetenhoge laag van vleermuiskadavers. De grobaks, die eertijds de mest vervoerden, ver zorgen nu de begrafenis. Als massagraf dient een enorm diepe en wijde put, door de geodesische dienst uit Bandoeng jaren geleden geslagen. Hoe diep en breed deze put ook is en lading na lading verzwelgt, hij raakt vol. Slechts ruimte voor een afdekking met een amper één meter dikke grondlaag blijft over. Het moordenaarswerk is geschied! Geen haan, die er naar kraait!

Ssst! Wie spreekt daar van djoerigs? De volgende morgen trommelt een totaal verbouwereerde mandoer mij uit bed. "Kom gauw kijken, gan. De vleermuizen leven weer!"

Inderdaad, waar zich eens de put bevond en gisteren de bodem keurig glad was gestreken, verheft zich thans een drie voet hoge heuvel. Meesmuilend stel ik de mandoer gerust. "Het zijn de gassen, die zich bij de ontbinding vormen en via de zerk van vastgestampt lateriet geen uitweg kunnen vinden. Wacht maar; over een week is alles als van ouds". Als vanouds? Schijn bedriegt!

De goedang gaat tegen de vlakte. Soebang is zijn karakteristiek geurtje kwijt; de ondergaande zon is niet meer getuige van de massale uittocht van de gevleugelde jagers.

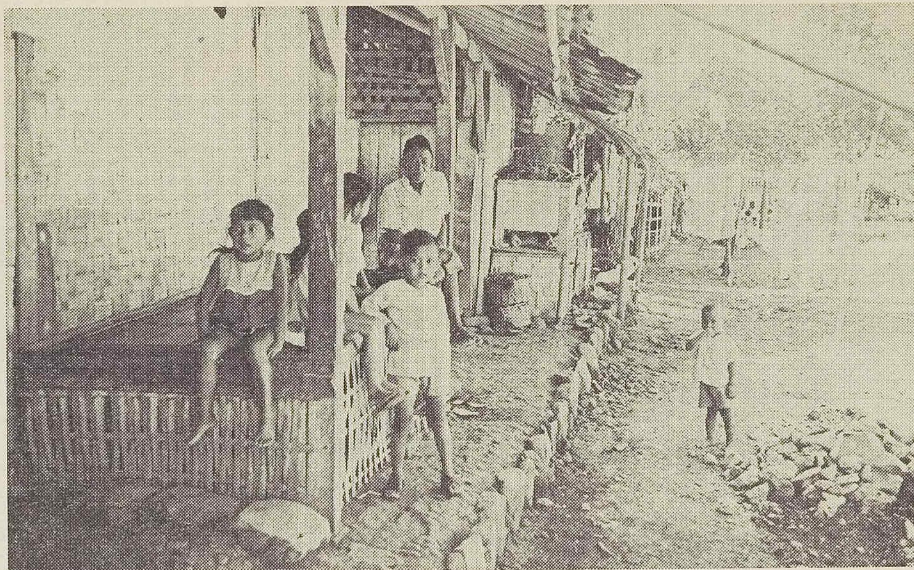
Wie spreekt daar van verstoorde geesten, van het spook van de ronggeng, dat thans op wraak belust is?

Nauwelijks een jaar later klinken schoten op de plaats, waar eens de loods stond. De voorhoede van het Japanse leger heeft 's nachts Soebang omsingeld en dringt nu naar het centrum.

Een laatste auto met vluchtende Europeanen giert de bocht om, Bandoengwaarts, langs de onbewogen Pieter Hofland, die hoog op zijn voetstuk neerziet op het drama, dat zich voltrekt en dat oh zo lang nog duren zal.

Si Anoe

[1]) P. W. Hofland, landheer 1858/1872.
[2]) Hoflands zonen, landheren 1872/1886
[3]) Belasting van de rijstopbrengst.
[4]) Koffie-varieteit.
[5]) Er zijn boze geesten heer.
[6]) publieke danseres
[7]) Wie vertelt mij, of er nog steeds Arabica-bomen te vinden zijn, links van de eerste bochten van de weg, die van Kassomalang naar Boekanegara klimt?
[8]) verbastering van goedang

(Foto: Rogier)

Helaas (want nu onbereikbaar) is dit de levensavond waar elke Indischman nog steeds naar verlangt. Niet de comfortabelste verzorgingsflat van Europa, maar het primitieve gemak van het kamponghuis in de goenoeng. Kinderen om je heen. En vogels en tjapoengs. Het levende leven onder je voeten voelen: aarde, kalisteen, hout, bamboe. Onbedorven lucht inademen. Uitzicht op de bergen "van waar Uw hulpe komen zal". Meer niet. En hééél ver weg van beton, centrale verwarming, acryl en plastic. Dát is geluk.

De dappere van Babat

Met z'n drieën landstormsergeants waren we in 1942 voor rivier- en wegbewaking naar het geëvacueerde gebied van Babat aan de kali Solo gezonden. Op onderlinge afstanden van vijf km zaten we elk met 15 man. De routine was 12 uur op, 24 uur af. Er stonden steeds zes posten uit langs de rivierdijk om kwaadwilligen te beletten de rivier over te steken en 't niemandsland aan de overzijde in de gaten te houden op het eventueel verschijnen van Japanners daar.
Zodra het donker werd begonnen in Babat kwaadwilligen Chinese toko's te plunderen. Orders hadden we niet daaromtrent. Wèl moesten we het schaars passerende verkeer controleren.
Toen kwam echter op klaarlichte dag een troep van naar schatting 30 à 40 kerels de ruit inslaan van de toko schuin tegenover ons bivak.
"Nu moet ik optreden", dacht ik. In mijn woede alle overleg vergetend greep ik een geweer, zwaaide het boven mijn hoofd en brullend stormde ik de toko binnen. Daar kwam ik in een daverende anti-climax op mijn grijsgroene zitvlak midden tussen de rampokkers te land. Ik was uitgegleden op mijn spijkerschoenen. Hoe voel je je dan? Een cartoonist zou het aangeven met heel veel stippeltjes in je gezicht. Neen, lekker voel je je niet, lichtelijk ongerust wel. Maar in een flitst drong het tot me door dat er niemand lachte en dat om me heen en over me heen stappend, nog gauw meegraaiend wat voor het grijpen lag, de kerels snel naar de deur liepen om er van door te gaan. Ze waren harder geschrokken dan ik. Met de intuïtie de Indonesiër eigen, wisten ze precies hoe ver ze gaan konden, deze gelegenheidsrampokkers. De kompenie was nu nog de baas en wat ze van de Japanners te wachten hadden wisten ze nog niet.
Hoe het zij - ik raapte mijzelf en mijn moed weer bijeen en zette manhaftig de achtervolging in.
Toen verscheen boven ons zo'n miezerig Japans watervliegtuigje, bewapend met een mitrailleur en met 4 bommetjes van 50 kg onder de vleugels, waartegen we machteloos waren omdat de weinige vliegtuigen die we niet boven Singapore verspeeld hadden, elders hard nodig waren en we op die onbelangrijke post geen afweer hadden. Dies zocht iedereen gezwind gezichts dekking, de rovers en ik, want de Jappen mitrailleerden alleen zo lang ze grijsgroene uniformen duidelijk zagen, zuinig op hun munitie.
Samen onder dezelfde boomgroep stonden we, op enige afstand van elkaar, wantrouwend over en weer loerend.
Toen het vliegtuig weg was deed niemand iets.
Toean Sergeant had tenslotte een geweer en zij stonden lekker achter die boomstammen. En sergeant had inmiddels begrepen dat het niet allemaal tot het goede beleid behoort je troepje alleen te laten, dat die armoedrommels heus niet meer zouden terugkomen, maar dat de zaak ook wel eens heel anders had kunnen uitpakken.
Dus ben ik maar teruggewandeld en heb er wijselijk over gezwegen.
De M.W.O. heb ik er dan ook niet voor gekregen.

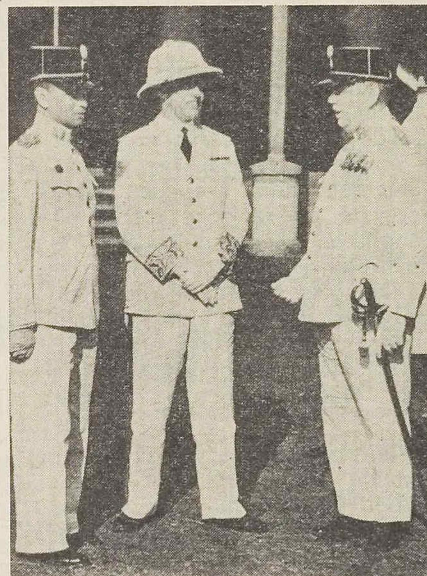
Goeroe.

Voorjaar '74 verschijnt:

Vaarwel, tot betere tijden!

Documentaire over de ondergang van Nederlands-Indië door J. C. BIJKERK

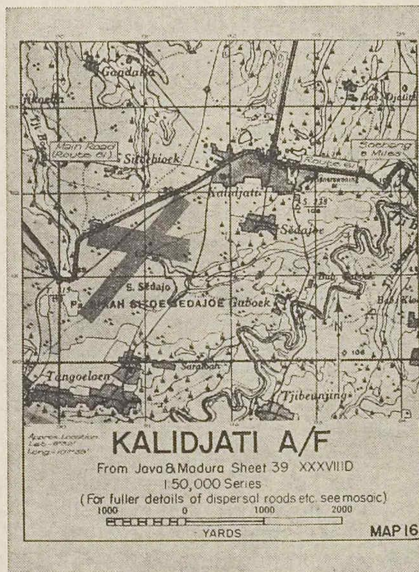
Met een woord vooraf van Anthony van Kampen.

HET NEDERLANDS-INDISCHE OPPERBEVEL IN SEPTEMBER 1941

De G.G. Jhr. Mr. A.W.L. van Starkenborch Stachouwer in gesprek met Luit. Gen. G.J. Berenschot (links) en Gen. Maj. Pesman. Generaal Berenschot kwam bij een vliegongeval in October 1941 om het leven.

Op 8 maart 1942 besloot Bert Garthoff de uitzendingen van de NIROM via een noodzender te Bandoeng met de dramatische woorden: "Wij sluiten nu. Vaarwel, tot betere tijden. Leve de Koningin!"
Diezelfde dag vond in een onderofficierswoning op het door de Japanners veroverde vliegveld Kalidjati, 50 km ten noorden van Bandoeng, een ontmoeting plaats tussen de laatste G.G. van Ned.-Indië Jhr. Tjarda van Starkenborgh Stachouwer en de Japanse Lt. generaal Hitoshi Imamura, welke een keerpunt betekende in de geschiedenis van dit grote eilandenrijk, dat meer dan drie eeuwen met Nederland verbonden was geweest. Niet alleen dit belangrijke feit, maar ook hetgeen aan deze gebeurtenissen voorafging en wat zich tijdens de oorlogsdagen in andere delen van Nederlands-Indië afspeelde wordt door de heer Bijkerk uitvoerig beschreven. Zijn boek is een zo objektief mogelijke evaluatie van de ambtsperiode van de laatste G.G. (1936-1942), de gebeurtenissen in de Volksraad, het Indonesisch streven naar onafhankelijkheid, de invloed van de N.S.B., het zgn. "zedenschandaal" van '38, de interneringen van "staatsgevaarlijke personen" in '40, enz.
Voor de laatste fase van zijn documentaire heeft de auteur o.a. gebruik gemaakt van een uniek ego-document, t.w. het dagboek van Mevr. A. C. van den Hout-Bennink, die zich in '40 met haar man vrijwillig naar Ned.-Indië begaf en zich aan boord van de "Poelau Bras" bevond, toen dit schip in maart '42 tenonder ging.
Naast dit persoonlijk element bevat het boek vele andere, niet eerder gepubliceerde gegevens en een groot aantal zeldzame foto's die het tot een boeiend document maken, dat de geschiedschrijving op een belangrijk onderdeel kompleteert.

Het boek verschijnt voorjaar '74 in fraaie gebonden uitvoering (formaat 15 x 22½ cm), voorzien van een geplastificeerd stofomslag in driekleurendruk.
Omvang ca. 280 tekstpagina's en 24 bladzijden foto's. Prijs bij voorintekening *f* 24,50 (geldig tot 15 juni '74; daarna *f* 29,50).

Met andere woorden:

U KUNT VIJF GULDEN BESPAREN ALS U NU REEDS OP DEZE UITGAVE INTEKENT! DOE HET VANDAAG NOG, DAN BENT U ZEKER VAN ONMIDDELLIJKE TOEZENDING BIJ VERSCHIJNING ÉN......... VAN HET BELANGRIJKE PRIJSVOORDEEL.

Boekhandel TONG-TONG, Prins Mauritslaan 36, Den Haag (Telefoon 070 - 54 55 00).

Alleen bij vooruitbetaling. Minimum *f* 6,— van 1 tot 3 regels, per regel meer *f* 3,— meer.
Voor niet-abonnees dubbel tarief.
Maximaal aantal regels 6.
Voor advertenties onder nummer *f* 1,50 meer voor opzenden van ontvangen brieven.
Voor opzenden brieven onder nummer naar het buitenland totaal *f* 3,— meer.

M.O.R. Handels-, Financ., Ass. Kantoor. Grijpt Uw kans: kies zelfstandigh. door groei en zekerh. v. Uw spaargeld. TORREVIEJA/ALICANTE: apart./bung. v.a. *f* 295,— / *f* 345,— p.w.., 3-6 pers. COSTA DEL SOL appartem. v.a. *f* 56.000,—. Inl. tel. 070 - 65 40 49.

Participatbew. *f* 1250,— p. st. rente 12 % p. j. Contract. 10 j. gegar. FLORIDA V.S. grondst. v.a. *f* 8000,— term. bet. ± 8 j. Verzeker.: 1e, 2e, tophyp. N.B. autoverz. per kwartaal. Inl. 2e Schuytstr. 84, Den Haag, Tel. 65 40 49, b.g.g. 29 99 69 voor belegg.

World Lotus Society maakt Uw bestaan zinvoller en gelukkiger. Vraag eens nadere inlichtingen over onze schriftel. kursussen in kreatieve psychologie, biofeedback, mentaltraining. Ontwikkel Uw latente vermogens spelenderwijze. Alle inlichtingen: W.L.S. Postbus 6140, Den Haag.

Gevr.: adres v. J. A. Zijlstra. Laatstelijk werkz. in Ambarawa bij tabaksonderneming. Inl.: A. C. v. d. Vlugt, Nic. Beetslaan 67, Voorburg.

Inl. gevr. over Mevr. H. G. Manuputty-Scipio; laatst bekend adr. Mlaten Tiangwi. Br. onder nr. 2613.

Wie heeft een schoonmaakster, die nog enkele uren per week (nà 4 uur) ter beschikking heeft voor Kantoor Tong-Tong. L. Ducelle, tel. 54 55 00.

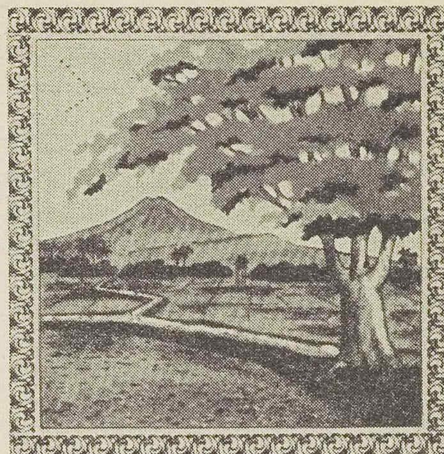
Overwintering m. reductie of vacantie: riant boven-h. v. privé châlet v. 6 pers. nabij Benidorm. Tel. 02260 - 33 86 of 05400 - 1 36 75.

Wie kan inlichtingen geven over Leo van der Spek, laatstelijk Soerabaja 1941-1942. Nu ± 62-63 jaar. J. Wildeboer, Wortmanstraat 262, Kampen.

☆

plaats een Ting Ting altijd raak!

☆ ☆

Bloeiende flamboyant in een Indisch landschap, een stukje tropen aan de muur!
Wandtegel inclusief porto *f* 7,50
In de winkel *f* 6,50.
(de tegel is niet hitte-bestendig, dus niet als onderzetter gebruiken)

Pasardagen 1974

Wa = Wagé; Kli = Kliwon; Le = Legi; Pa = Pahing; Pon = Pon.

JANUARI

Z		6 kli	13 pa	20 wa	27 le
M		7 le	14 pon	21 kli	28 pa
D	1 kli	8 pa	15 wa	22 le	29 pon
W	2 le	9 pon	16 kli	23 pa	30 wa
D	3 pa	10 wa	17 le	24 pon	31 kli
V	4 pon	11 kli	18 pa	25 wa	
Z	5 wa	12 le	19 pon	26 kli	

FEBRUARI

Z		3 pon	10 kli	17 pa	24 wa
M		4 wa	11 le	18 pon	25 kli
D		5 kli	12 pa	19 wa	26 le
W		6 le	13 pon	20 kli	27 pa
D		7 pa	14 wa	21 le	28 pon
V	1 le	8 pon	15 kli	22 pa	
Z	2 pa	9 wa	16 le	23 pon	

MAART

Z		3 le	10 pon	17 kli	24 pa	31 wa
M		4 pa	11 wa	18 le	25 pon	
D		5 pon	12 kli	19 pa	26 wa	
W		6 wa	13 le	20 pon	27 kli	
D		7 kli	14 pa	21 wa	28 le	
V	1 wa	8 le	15 pon	22 kli	29 pa	
Z	2 kli	9 pa	16 wa	23 le	30 pon	

APRIL

Z		7 le	14 pon	21 kli	28 pa
M	1 kli	8 pa	15 wa	22 le	29 pon
D	2 le	9 pon	16 kli	23 pa	30 wa
W	3 pa	10 wa	17 le	24 pon	
D	4 pon	11 kli	18 pa	25 wa	
V	5 wa	12 le	19 pon	26 kli	
Z	6 kli	13 pa	20 wa	27 le	

MEI

Z		5 wa	12 le	19 pon	26 kli
M		6 kli	13 pa	20 wa	27 le
D		7 le	14 pon	21 kli	28 pa
W	1 kli	8 pa	15 wa	22 le	29 pon
D	2 le	9 pon	16 kli	23 pa	30 wa
V	3 pa	10 wa	17 le	24 pon	31 kli
Z	4 pon	11 kli	18 pa	25 wa	

JUNI

Z		2 pa	9 wa	16 le	23 pon	30 kli
M		3 pon	10 kli	17 pa	24 wa	
D		4 wa	11 le	18 pon	25 kli	
W		5 kli	12 pa	19 wa	26 le	
D		6 le	13 pon	20 kli	27 pa	
V		7 pa	14 wa	21 le	28 pon	
Z	1 le	8 pon	15 kli	22 pa	29 wa	

JULI

Z		7 pa	14 wa	21 le	28 pon
M	1 le	8 pon	15 kli	22 pa	29 wa
D	2 pa	9 wa	16 le	23 pon	30 kli
W	3 pon	10 kli	17 pa	24 wa	31 le
D	4 wa	11 le	18 pon	25 kli	
V	5 kli	12 pa	19 wa	26 le	
Z	6 le	13 pon	20 kli	27 pa	

AUGUSTUS

Z		4 kli	11 pa	18 wa	25 le
M		5 le	12 pon	19 kli	26 pa
D		6 pa	13 wa	20 le	27 pon
W		7 pon	14 kli	21 pa	28 wa
D	1 pa	8 wa	15 le	22 pon	29 kli
V	2 pon	9 kli	16 pa	23 wa	30 le
Z	3 wa	10 le	17 pon	24 kli	31 pa

SEPTEMBER

Z	1 pon	8 kli	15 pa	22 wa	29 le
M	2 wa	9 le	16 pon	23 kli	30 pa
D	3 kli	10 pa	17 wa	24 le	
W	4 le	11 pon	18 kli	25 pa	
D	5 pa	12 wa	19 le	26 pon	
V	6 pon	13 kli	20 pa	27 wa	
Z	7 wa	14 le	21 pon	28 kli	

OKTOBER

Z		6 pon	13 kli	20 pa	27 wa
M		7 wa	14 le	21 pon	28 kli
D	1 pon	8 kli	15 pa	22 wa	29 le
W	2 wa	9 le	16 pon	23 kli	30 pa
D	3 kli	10 pa	17 wa	24 le	31 pon
V	4 le	11 pon	18 kli	25 pa	
Z	5 pa	12 wa	19 le	26 pon	

NOVEMBER

Z		3 le	10 pon	17 kli	24 pa
M		4 pa	11 wa	18 le	25 pon
D		5 pon	12 kli	19 pa	26 wa
W		6 wa	13 le	20 pon	27 kli
D		7 kli	14 pa	21 wa	28 le
V	1 wa	8 le	15 pon	22 kli	29 pa
Z	2 kli	9 pa	16 wa	23 le	30 pon

DECEMBER

Z	1 wa	8 le	15 pon	22 kli	29 pa
M	2 kli	9 pa	16 wa	23 le	30 pon
D	3 le	10 pon	17 kli	24 pa	31 wa
W	4 pa	11 wa	18 le	25 pon	
D	5 pon	12 kli	19 pa	26 wa	
V	6 wa	13 le	20 pon	27 kli	
Z	7 kli	14 pa	21 wa	28 le	

TOKO EN BOEKHANDEL TONG-TONG

Prins Mauritslaan 36 - Den Haag - Telefoon 070 - 54 55 00 - Giro 6685

OPENINGSUREN : **Donderdag 10 - 2**
Zaterdag 10 - 2

MINDER PLASTIC, MEER BAMBOE IN HET NIEUWE JAAR!

Wij ontvingen een grote sortering vlechtwerk uit Tangerang en Jakarta:

bakoel (mandje voor bereas, groenten of vruchten *f* 5,—, *f* 3,50
Tampa 40 cm middell. *f* 4,50
Tampa 50 cm middell. *f* 6,50

Grote tampa 95 cm mdl. (heel erg groot!) In Indonesië gebruikt om tapioca te drogen. Wie een grote kamer of lege wand heeft, heeft er een prachtige decoratie aan *f* 27,50.

Wel zelf halen, want geen postbode kan er mee over straat. Van Gend en Loos wel.

tanggok (kaloh) 3 maten *f* 2,50, *f* 3,50 en *f* 5,—.

Koekoesan groot *f* 5,—
iets kleiner *f* 4,—
Pangkie, handige duvelstoejagers in huis en tuin! *f* 5,—
Fijnere soort *f* 8,50
Ajakan (groffe zeef) *f* 4,—

Tenong (enkele exemplaren maar 2 verdiepingen-doos handig om boemboes of allerhande rommeltjes in op te bergen. Erg sierlijk in de huiskamer *f* 10,—
BESEKS. Leuke opberg of verzendmandjes met deksel. Van grof gevlochten bamboe. 3 maten *f* 5,— *f* 2,50 *f* 3,—.
Tjentongs van djati *f* 2,75
idem licht hout *f* 1,50

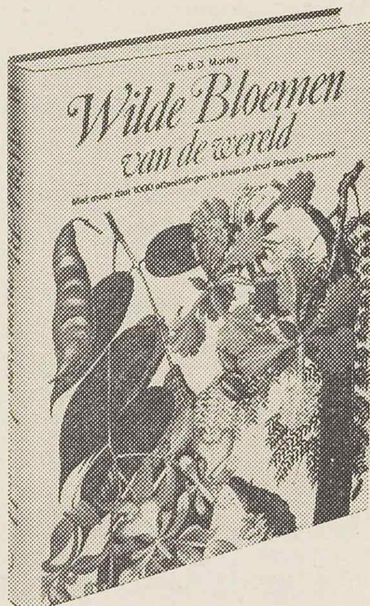
Indonesische volkskunst in de keuken! Houten koekvormpjes voor verschillende koekjes, zoals: satroe asem, katjang idjo e.d. Voor een opvallende wand- of deurversiering, maar ook om praktisch te gebruiken natuurlijk. *f* 3,50, *f* 4,50.

De meeste van onze artikelen van 1973 zijn niet in prijs veroogd. Raadpleegt U dus de toko-pagina van een oude Tong-Tong. De volgende keer geven wij U weer een uitgebreide tokolijst van alle artikelen.

Weer in voorraad alle Vamu-artikelen. Verse sambelans, ketjap, gado-gado saus.
Boemboe Saidja - Boemboe Tjita Rasa *f* 1,10 en *f* 1,50 p. pk.
Kwee semprong, iedere Zaterdag vers. Per pak *f* 1,80

Voorlopig geen spekkoek-cake meer!

Batik-shirts en beeldige batik-tuniekjes en blouses voor dames v.a. *f* 27,50

"1000 WILDE BLOEMEN IN KLEUR"

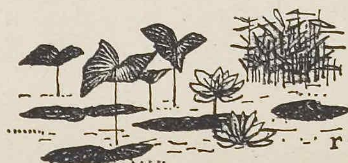
Een van de mooiste bloemenboeken ooit uitgegeven, is nu ook in de Nederlandse uitgave verschenen. Twee jaar geleden was ik al gelukkig met de Engelse versie, de illustraties van vooral veel TROPISCHE flora vertellen meer dan genoeg. Nu is dit unieke boekwerk in verstaanbare tekst dubbel genietbaar! Voor hen die van planten houden, borduren of schilderen is het een levensbezit.

U zult er ontelbare bekenden uit Indië in terugvinden de flamboyant (op de voorplaat) spathodea, boenggoer en honderden andere bloeiende struiken en bomen.

Een boek dat je milieuvervuiling en natuurvernietiging doet vergeten en je gelukkig maakt met nog zoveel schoons op deze aarde. Magnifiek getekend door Barbara Everard.

Een duur boek, *f* 59,50, maar het geld vele malen waard. U kunt in 3 termijnen betalen. Plus porto *f* 4,50.

L.D.

BOEKHANDEL TONG TONG

OUDE BOEKEN.

(Van alles slechts een exemplaar, dus niet direct gireren s.v.p.).

N.V. Kon. Ned. Petroleum Mij. 1890-1950 *f* 5,—
Het Indische dagboek van Dr. P. Fabrizius, Tijll Westerlinck *f* 7,50
Indië onder Japanse hiel, Elias *f* 10,—
Beknopte eencyclopedie van Ned. Indië *f* 30,—
Naar breder vlucht, v. Eijsselsteijn *f* 10,—
Nederland in de Oost, Mr. Treub *f* 20,—
Brieven van opheffer, *f* 12,50
Van de Atlantische Oceaan naar de Stille Zuidzee in 1922 *f* 27,50
Indië en de bedevaart naar Mekka *f* 12,50
Onder de Kaja-Kaja's van Zuid Nieuw Guinea *f* 17,50
In het rijk van Siameezen en Maleiers *f* 15,—
Mens en vrijheid in Indonesië, v. Nieuwenhuijzen *f* 10,—
Naar de eeuwige sneeuw van Tropisch Nederland, Dr. A. H. Colijn *f* 20,—
Met de K.L.M. naar Indië, door de Feijter en Viruly *f* 10,—
De laatste kanibalen in Nieuw Guinea *f* 15,—
Mijn kamp, M. G. Hartley *f* 12,50
Een halve eeuw paketvaart *f* 60,—
Ned.-Indië onder Japanse bezetting *f* 45,—
Javasche Cultuur Mij. 1890--1940 *f* 20,—
Handboek voor de rubbercultuur in Ned.-Indië *f* 15,—

Bijzondere aanbieding
(Ook hiervan slechts één exemplaar)

Java, geografisch, etnologisch, historisch, door Prof. P. J. Veth 4 delen *f* 100,—
plus *f* 6,50 porto.
De landbouw in de Indische Archipel, door Dr. C. J. J. van Hall en C. v.d. Koppel 4 delen *f* 100,—
plus *f* 8,— porto
Gedenkboek van Ned.-Indië incl. porto *f* 75,—
Marechaussee in Atjeh, M. H. du Croo *f* 45,—

AANDACHT VOOR NIEUWE UITGAVEN:

Sentimental journey, J. Fabritius (bewerkte herdruk) *f* 14,90
Portuguese influence in Indonesia (Eng.) Antonio Pinto da Franca *f* 17,50
Vijftien jaar Boven-Digoel, I. F. M. Salim *f* 42,50
Indonesia, Co Rentmeester *f* 49,50
Maria Dermout, vrouw, schrijfster, Joh. v.d. Woude *f* 18,90

sekali Van Nelle
tetap Van Nelle

VAN NELLE